

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ANNE BABA TUTUMLARININ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
ATILGANLIK DÜZEYİNE ETKİSİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Hazırlayan

Emine ÇINAR

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Esengül KAYAN

İSTANBUL-2020

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Emine ÇINAR
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Anne Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyine Etkisinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- ANA BİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 13/07/2020
- SAYFA SAYISI** : 89
- TEZ DANIŞMANI** : Dr. Öğr. Esengül KAYAN
- DİZİN TERİMLERİ** : Anne Baba Tutumu, Atılganlık, Öğrenim Durumu, Cinsiyet, Gelir Düzeyi
- TÜRKÇE ÖZET** : Yaptığımız çalışma üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn davranışlarının atılganlıklarına etkisini değerlendirmek üzerinedir. Ayrıca atılganlığı etkileyebileceği düşünülen cinsiyet, eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi gibi değişkenler de incelenmiştir. Ebeveynlerin destekleyici olması atılganlık üzerine pozitif olarak etki etmektedir. Cezalandırıcı olmak ve koruyucu davranmak bireylerin atılganlığına negatif yönlü etki etmektedir. Öğrencilerin eğitim düzeyi, cinsiyetleri ve atılganlık puanları arasında farklılık bulunmamıştır. Ayrıca atılganlık ve ailenin gelir düzeyi arasında ilişki bulunmamıştır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Emine ÇINAR

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ANNE BABA TUTUMLARININ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
ATILGANLIK DÜZEYİNE ETKİSİNİN BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Emine ÇINAR

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Esengül KAYAN

İSTANBUL-2020

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Emine ÇINAR

.../.../2020

T.C

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Emine ÇINAR' ın “Anne Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyine Etkisinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Esengül KAYAN

(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Müjten İLNEM

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Necmettin AKSOY

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2020

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Giriş: Aile tutumlarının çocuk gelişimi üzerinde yadsınamaz etkileri vardır. Anne babanın davranışına göre çocuk büyürken davranış örüntüleri geliştirecektir ve kişiliğini şekillendirecektir. Otoriter ebeveyn tutumunun çocuk üzerinde önemli bir etkisi vardır. Eğer anne aşırı derecede katı ve otoriter davranıyorsa, çocuk ürkek bir birey olarak yetişmektedir. Bunun sonucunda çocuk içe dönük davranış paterni göstermektedir. Diğer bir taraftan, demoktarik ebeveyn tutumu çocuk odaklı bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynler genelde çocuklarının hislerini bilirler ve duygularına önem verirler. Bu stile sahip ailelerde yetişen çocuklar sorumluluk sahibi ve bağımsızdırlar. Ayrıca diğer insanlardan daha fazla atılgan davranışa sahiptirler.

Bireyler erken yaşlarda gelişen kişiliklerine göre bazı davranış örüntüleri sergilerler. Bu davranış örüntülerini derinlemesine incelediğimizde göze çarpan davranış biçimlerinden bir tanesi olan atılganlık kavramı genel olarak, bireyin olumlu ve olumsuz duygu, düşünce ve arzularını başkalarının haklarını göz ardı etmeden bu konuda suçluluk duymadan ifade edebilmesi olarak açıklanmaktadır. Literatüre baktığımızda, atılganlık kavramını arkadaşlık, etkin olma ve duyguların kaygı duymadan ifade etmeyle ilişkilendirilmiştir.

Amaç: Araştırmamız algılanan ebeveyn tutumları ve atılganlık kavramı arasındaki ilişkiye ışık tutacaktır. Bu araştırma ile elde edilecek veriler aracılığıyla anne baba'nın çocuk yetiştirirken göstermiş olduğu tutum ve davranışların üniversite öğrencilerinin atılganlığını ne düzeyde etkileyeceğini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca çalışma sırasında cinsiyetin, eğitim düzeyinin, ailenin gelir düzeyinin atılganlık ile ilişkisine bakılmıştır.

Yöntem: Bu araştırmaya 151 üniversite öğrencisi katılmıştır. 96 kadın 55 erkek öğrenci çalışmaya katılmıştır. Veriler Ankara ve İstanbul ilinde bulunan Devlet Üniversitesi ve Vakıf Üniversitelerinden online olarak toplanmıştır. Çalışmada ölçek olarak Kişisel Bilgi Formu, Rathus Atılganlık Envanteri, Algılanan Anne Baba Davranışları Envanteri kullanılmıştır. Veri analizi için SPSS (Statistical Package for Social Science) kullanılmıştır.

Sonuç: Çalışmanın sonuçlarına göre, algılanan ebeveyn davranışları ve atılganlık düzeyleri arasında bir ilişki bulunmaktadır. Öğrencilerin eğitim düzeylerine bakıldığında atılganlık puanları ile eğitim düzeyi arasında farklılık bulunamamıştır. Ayrıca kadın ve erkek öğrencilerin atılganlık puanları arasında da farklılık tespit

edilememiştir. Gelir düzeyi ve öğrencilerin atılganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik Tutumları, Atılganlık

SUMMARY

Introduction: Parenting styles have undeniable effects on child development. According to the parenting styles, the child will develop behavior patterns while growing up and will shape his personality. Authoritative parenting has been found a great impact on children. If the mother behaves strict and authoritative, the child grows up as a timid individual. As a result of this the child demonstrates an introverted behavior pattern. On the other hand, Democratic parenting defines as a child centered approach. Parents usually know their children feelings and put emphasis on their emotions. Children raised with this parenting style have sense of responsibility and independence. Also, they are likely to be more assertive than others.

Individuals exhibit some behavioral patterns based on their personality, which develops at an early age. When we examine these behavior patterns in depth, assertiveness is the most remarkable forms of behavior. It has been explained as the ability of the individual to express positive and negative emotions, thoughts and desires without ignoring the rights of others and without feeling guilty. When we look at the literature, assertive behavior has been associated with friendship, being active and expressing emotions without anxiety.

Aim: This research will shed light on the relationship between perceived parenting styles and assertiveness. This study is significant in terms of demonstrating to what extent the attitudes and behaviors that parents have shown while raising children affect the level of assertiveness especially in university students. In addition to this, we analyze the relationship between gender, education level, income level of family and assertiveness.

Method: We recruited 151 university students in this study. 96 female and 55 male students participated to the study. Data was obtained from Private Universities and Public Universities in Ankara and İstanbul. We collected data via online survey method. Personal Data Form, Rathus Assertiveness Scale, Perceived Parenting Questionnaire were used as a measurement. Data were analyzed in SPSS (Statistical Package for Social Science).

Conclusion: According to the results of this study, there is a relationship between perceived parenting styles and assertiveness level. Assertiveness score does not differ according to the level of education of university students. In addition to this, there is no difference between male and female students' assertiveness score.

Significant relationship is not found between income level and assertiveness level of students.

Keywords: Parenting Styles, Assertiveness

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
EKLER LİSTESİ.....	XI
ÖNSÖZ.....	XIII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
EBEVEYNLİK TUTUMLARI	4
1.EBEVEYNLİK KAVRAMI NEDİR?.....	4
1.2.EVRENSEL BAĞLAMDA EBEVEYNLİK.....	6
1.3. AİLE ORTAMININ EBEVEYNLİĞE ETKİSİ.....	7
1.4.EBEVEYNLİK STİLLERİ	8
1.4.1.Demokratik Tutum	11
1.4.2.Otoriter Anne Baba Tutumu.....	12
1.4.3.İzin Verici Ebeveyn Tutumu.....	14
1.4.5.İhmalkar Ebeveyn Tutumu.....	15
1.5.EBEVEYNLİK STİLLERİNİN KİŞİLİK GELİŞİMİNE ETKİLERİ.....	16
İKİNCİ BÖLÜM.....	18
ATILGANLIK.....	18
2.DAVRANIŞ BİÇİMLERİ.....	18
2.1.Çekingenlik.....	18
2.2.Manipülatif Davranış.....	20
2.3. Saldırgan Davranış.....	21
2.4. Atılğan Davranış.....	22
2.5. ATILGAN DAVRANIŞIN ÖĞELERİ	24
2.5.1. Atılğan Davranışın Sözlü Olmayan Öğeleri.....	24

2.5.2. Atılgan Davranışın Sözlü Olan Öğeleri	25
2.6. ATILGANLIĞIN CİNSİYET ROLLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	26
2.7. ATILGANLIK VE EBEVEYN TUTUMLARIYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR	27
2.8. ATILGANLIK VE AİLENİN GELİR DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	31
YÖNTEM VE TEKNİKLER	31
3.TEZİN PROBLEMİ.....	31
3.1.ALT PROBLEMLER.....	31
3.2.HİPOTEZLER.....	31
3.3.TEZİN AMACI.....	32
3.4.TEZİN ÖNEMİ.....	32
3.5.YÖNTEM	33
3.6.VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ	33
3.7.VERİLERİN ANALİZİ	33
3.8. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	33
3.8.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF).....	33
3.8.2. Rathus Atılganlık Envanteri (RAE).....	34
3.8.3. Algılanan Ana Baba Davranış Envanteri (AAD)	34
3.9.VARSAYILAR	36
3.10.SINIRLILIKLAR.....	36
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	37
BULGULAR	37
4.HİPOTEZLER	37
4.1.HİPOTEZLERİN SPSS İLE ANALİZİ.....	37
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	58
TARTIŞMA VE YORUM	58
5.Algılanan Ebeveyn Davranışları ve Atılganlık İlişkisi	59
5.1. Cinsiyet ve Atılganlık İlişkisi	60

5.2. Aile Gelir Düzeyi ve Atılganlık İlişkisi.....	62
5.3. Eğitim Düzeyi ve Atılganlık İlişkisi	63
ÖNERİLER.....	65
KAYNAKÇA.....	66
EKLER	AAA

KISALTMALAR LİSTESİ

- A.G.E.:** ADI GEÇEN ESER
- AAD:** ALGILANAN ANNE BABA DAVRANIŞ ENVANTERİ
- KBF:** KİŞİSEL BİLGİ FORMU
- RAE:** RATHUS ATILGANLIK ENVANTERİ
- SPPS:** STATISTICAL PACKAGE FOR SOCIAL SCIENCES (SOSYAL BİLİMLER İSTATİSTİK PROGRAMI)

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisinin Betimsel İstatistiği .38	
Tablo 4.2. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisinin İlişkisi.....38	
Tablo 4.3. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Çocuk Bakımı Alt Başlığının Betimsel İstatistiği39	
Tablo 4.4. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Çocuk Bakımı Alt Başlığının İlişkisi39	
Tablo 4.5. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Başlığının Betimsel İstatistiği40	
Tablo 4.6. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Başlığının İlişkisi40	
Tablo 4.7. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Tutarlı Disiplin Alt Başlığının Betimsel İstatistiği41	
Tablo 4.8. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Tutarlı Disiplin Alt Başlığının İlişkisi41	
Tablo 4.9. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Standartların Belirliliği Alt Başlığının Betimsel İstatistiği42	
Tablo 4.10. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Standartların Belirliliği Alt Başlığının İlişkisi42	
Tablo 4.11. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisinin Betimsel İstatistiği43	
Tablo 4.12. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisinin İlişkisi43	
Tablo 4.13. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Ayrıcalıktan Yoksunlaştırma Alt Başlığının Betimsel İstatistiği44	
Tablo 4.14. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Ayrıcalıktan Yoksunlaştırma Alt Başlığının İlişkisi44	
Tablo 4.15. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Fiziksel Cezalandırma Alt Başlığının Betimsel İstatistiği45	
Tablo 4.16. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Fiziksel Cezalandırma Alt Başlığının İlişkisi45	
Tablo 4.17. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Duygusal Cezalandırma Alt Başlığının Betimsel İstatistiği46	

Tablo 4.18. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Duygusal Cezalandırma Alt Başlığının İlişkisi	46
Tablo 4.19. Atılganlık Puanı ve Kontrol Etme Kategorisinin Betimsel İstatistiği.....	47
Tablo 4.20. Atılganlık Puanı ve Kontrol Etme Kategorisindeki Koruyuculuk Alt Başlığının İlişkisi	47
Tablo 4.21. Atılganlık Puanı ve Talepkarlık Kategorisinin Betimsel İstatistiği.....	48
Tablo 4.22. Atılganlık Puanı ve Talepkarlık Kategorisindeki Başarı için Baskı Alt Başlığının İlişkisi	48
Tablo 4.23. Eğitim Düzeyi için Normallik Testi.....	49
Tablo 4.24. Atılganlık Puanı ve Eğitim Düzeyi Açısından Bağımsız Örneklem t-testi ile Analizi	50
Tablo 4.25. Atılganlık Puanı ve Eğitim Düzeyi için Bağımsız Örneklem Testi	51
Tablo 4.26. Cinsiyet Dağılımı için Normallik Testi.....	52
Tablo 4.27. Atılganlık Puanı ve Cinsiyetin Bağımsız Örneklem t-testi ile Analizi	53
Tablo 4.28. Atılganlık Puanı ve Cinsiyet için Bağımsız Örneklem Testi	54
Tablo 4.29. Cinsiyetin Atılganlık Puanı Üzerine Etkisinin Analizi için Mann Whitney U Testi ve Kolmogorov- Smirnov Testi Karşılaştırması	55
Tablo 4.30. Atılganlık Puanının Cinsiyet Karşısındaki Durumunu Saptamak Üzere Bağımsız Örneklem Mann Whitney U Testi Özeti.....	55
Tablo 4.31. Gelir Düzeyi Dağılımı için Normallik Testi	56
Tablo 4.32. Atılganlık Puanı Varyans Analizi	57
Tablo 4.33. Aile Gelir Düzeyi ve Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Puanınının Tek Yönlü ANOVA Analizi	57

EKLER LİSTESİ

- EK-A:** KİŞİSEL BİLGİ FORMU
- EK-B:** RATHUS ATILGANLIK ENVANTERİ
- EK-C:** ALGILANAN ANA BABA DAVRANIŞLARI ENVANTERİ

Maddi ve manevi destekçim dedem SEFER ÇINAR' ın anısına,

ÖNSÖZ

Hayatım boyunca bana inanan maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem Nihal ÇINAR' a, babam Yılmaz ÇINAR' a her zaman bana motivasyon sağlayan ve beni neşelendiren kardeşim Eren ÇINAR' a içtenlikle teşekkür ederim.

Sıkıntılı anlarımda nazımı çeken bana destek olan Bilkent Üniversitesi'nin bana kazandırdığı biricik dostlarım Selin Gizem SERDAR' a, Buse ÜNAL' a ve Tuba Gizem AYDOĞAN' a teşekkür ederim.

Her zaman tüm dertlerimi dinleyip, benimle bu sürece ortak olan ve değerli fikirlerini benimle paylaşan Beril BIYIKLI' ya, Burçin DİNÇER' e, Ayşen Elşen AYDIN' a, Ecem İNALCIK' a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca İstanbul' da beni yalnız bırakmayan benimle ilgilenen sevgili teyzem Nigar HATİPOĞLU' na ve eşi Mehmet HATİPOĞLU' na teşekkür ederim.

İçtenlikle her zaman yanımda olan sevgili dostlarım Kübra GÖKDEMİR' e ve Hülya GÜMÜŞ GÜLDOĞAN' a çok teşekkür ederim.

Manevi desteğini esirgemeyen anneannem Sallı ÇINAR' a teşekkür ederim.

Tez sürecimde motivasyonumun düşmesine izin vermeyen arkadaşlarım Nur Nisa ÇINAR' a, Elif BOZTEPE' ye ve Şeyda GÜLERYÜZ' e teşekkür ederim.

Tezle ilgili deneyimlerini benimle paylaşıp yol gösteren kıymetli arkadaşlarım Merve AŞULA,' ya Tuğba EV' e teşekkür ederim.

Gelişim Üniversitesi'nin öğrenci işleri ekibine desteklerinden ve ilgilerinden dolayı teşekkür ederim.

Son olarak bu çalışmaya katkı sağlayan değerli katılımcıların hepsine teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Gelişim süreçlerini dikkate aldığımızda aile'nin etkisi oldukça büyüktür. Çocuk içinde büyüdüğü aile'nin benimsediği ebeveynlik tutumuna göre şekillenir. Çocuk ilk olarak büyüme sürecinde aile bireyleriyle etkileşim halindedir. Bu noktada her zaman için aile tarafından gözlenmekte ve yönlendirilmektedir. Yönlendirmeler bazen çocuğun gelişimine katkı sağlayacak şekilde olumlu ya da olumsuz olabilir. O nedenle anne baba tutumları önemli bir hale gelmiştir. ¹

Ozankaya, aileyi tanımlarken onun kişiyi topluma hazırlayan bir yapı olduğundan bahsetmiştir. Bu konuda aile anne baba ve çocukların arasında oluşan sevgiye, sıcak ve güven verici yapıya vurgu yapmıştır. Ayrıca aile'nin yaşadığı toplumun kurallarına uyum sağlayacak şekilde çocuğa yaklaştığını belirtmiştir.²

Özmen yaptığı çalışmada aile içi iletişime değinmiştir. Gelişim süreçlerinde çocuğun ebeveynle kurduğu iletişim önemlidir. Kişi ilk olarak aileyle iletişim içindedir sonrasında büyüdükçe daha farklı ve büyük topluluklarla iletişime geçer. ³

Ümmet yaptığı çalışmada insanın çevresinde olan bireylerle sağlıklı bir iletişim kurması halinde yaşantısını sürdürebileceğine değinmiştir. Ancak her birey sağlıklı iletişim kurabilme noktasında başarılı olamayabilir.⁴ Toplum içerisinde bazı insanlar kaygılı hissettikleri için girişken olma konusunda problem yaşamaktadırlar. Bu kişiler kendilerini ifade etme noktasında sıkıntı yaşadıkları için aslında sahip oldukları düşünceyi çevresindeki insanlarla paylaşamaz. Bu durum insanlar arası ilişkiyi olumsuz yönde etkilemektedir.⁵

Toplumun en küçük birimini aile oluşturmaktadır. Sağlıklı bir iletişimin temeli de bu aile ortamında atılmaktadır. Kişi kendi değerini, yapabileceklerinin sınırını, yetenek ve becerilerini aile ortamında öğrenir. Demokratik bir aile ortamında yetişen

¹ Yunus Yücel, Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeylerine Etkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arel Üniversitesi, İstanbul, 2013, s. 1, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

² Özer Ozankaya, **Toplum Bilim**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1999, s.357; aktaran Yunus Yücel, Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeylerine Etkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arel Üniversitesi, İstanbul, 2013, s. 1, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

³ Elif Özmen, Çocukların Atılganlık Düzeyinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2015, s. 1, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁴ Durmuş Ümmet, Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygının Cinsiyet Roller ve Aile Ortamı Bağlamında İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007, s.1, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁵ Patricia Jakubowski-Spector, "Facilitating the Growth of Women Through Assertive Training. The Counseling Psychologist", **SAGE Social Collections**, 1973, *Cilt:4*, 75-86, s. 75.

birey, sahip olduğu hakların, özgürlüklerin farkındadır. Duygularını, düşüncelerini açıklamak noktasında sıkıntı yaşamamaktadır. Özgüveni yüksektir. Bunun sonucunda da etrafındaki insanlarla doğru iletişim kurabilmekte ve girişken davranabilmektedir.⁶

Aile ortamı aynı zamanda kişiliğin temelini de atıldığı yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşamın ilk yıllarında, yeni doğan bebeğin ihtiyaçları ilk anne tarafından karşılanmaktadır. Bu ihtiyaçlar beslenme, temizlenme gibi fiziksel ve sevilme, güven duyma gibi duygusal olabilmektedir. Anne bebeğin ihtiyaçlarına ne ölçüde cevap verdiğiğe bağlı olarak bebek güven ya da güvensizlik duygusunu geliştirir. Bu durum sonucunda da güven duygusu geliştirdiklerinde çevrelerine karşı özgüvenli davranabilirler ya da güvensiz olup insanlardan korkarak çekingen davranabilirler.⁷

Çocuk, kendini ve etrafını keşfederken sergilediği davranış örüntüleri anne ve babalar tarafından yönlendirilmektedir. Bu yönlendirmeler sonucunda çocuk kendi davranışlarını tartar veya aynı şekilde devam eder ya da davranışlarını değiştirir. Bu nedenle anne baba tutumu dikkat çekmektedir. Baskıcı ve otoriter davranan ailelerde, çocuk özgürce davranamaz, merak ettiklerini sorup öğrenme noktasında sıkıntı yaşar. Aile çocuğu kendi isteklerine göre davranma noktasında baskı kurar ve eğer istenilen davranışı göstermezse çocuğu cezalandırma yöntemine başvururlar. Ceza verme durumu bazen çocuğu utandırma, bazen fiziksel bir şiddet, bazen de kısıtlama yoluyla uygulanabilir. Bu durum sonucunda çocuklar daha çok içine kapanık, çekingen, kendini gerçekleştiremeyen bireyler olarak yetişirler. Çocuk, anne baba tarafından sevebilmek adına kendi duygularına yabancılaşarak ailenin isteklerine uyum sağlamak zorunda kalabilmektedir. Kendini ifade edemeyen çocuk aynı zamanda girişkenliğini de kaybeder.^{8 9 10}

⁶ Şule Çerik, "Ailelerin Gençlere Karşı Tutumları ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerinde Bir Araştırma", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2002, Cilt: 2, 21-36, s.21.

⁷ Engin Geçtan, İnsan Olmak, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1999; **aktaran** Durmuş Ümmet, Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygının Cinsiyet Roller ve Aile Ortamı Bağlamında İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007, s.1, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁸ Fatma Alisinanoğlu, Üniversite Öğrencilerinin Ben (ego) Durumları ile Ana-Baba Tutumlarını Algılamalarını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1995, s.31, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

⁹ Nihal Saruhan, Ankara İl Merkezinde Lise Son Sınıfa Devam Eden Öğrencilerinin Atılganlıkları ile Ana ve Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1996, s.3, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁰ Nebi Sümer vd., "Anne- Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış", *Türk Psikoloji Yazıları*, 2010, Cilt: 13, 42-59, s. 43-44.

Demokratik tutumu benimsemiş ailelere baktığımızda, aile içi iletişimin sağlıklı geliştiğini gözlemlemekteyiz. Anne baba her zaman çocuğa kuralları ve bu kuralların neden konulduklarını açıklar. Çocuğun kendi iradesi desteklenir. Çocuğun yaptığı sorgulamalar dikkate alınır ve bir mantık çerçevesinde çocuğa bilgi aktarımı sağlanmaktadır. Bu tarz ebeveynlik sınırsız olma durumu ile karıştırılmamalıdır. Aile içi belli sınırlar vardır ancak bu sınırlar çocuğa nedenleriyle açıklanır ve sonrasında gerekiyorsa esneklik uygulanabilir. Aile çocuğun isteklerini dikkate almaktadır. Aileyle ilgili kararlar alınırken çocuğa da söz hakkı verilerek ortak bir uzlaşma sağlanır.¹¹ Bu nedenle bu tutumu benimseyen ailelerin çocukları sorunlar karşısında mantıklı düşünebilen, kendi fikirlerini ifade edebilen, lider ruhlu, atılgan ve özgüvenli olarak yetişirler.¹²

İlgisiz ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarını genelde görmezler. Bu durum aşırı hoşgörülü olma durumundan kaynaklanabilir ya da aile bunu farkında olmadan da yapıyor olabilir. Çocuk çoğu zaman aile tarafından takip edilmez ya da davranışlarına karşı bir sınırlama sağlanmaz ve kendi haline bırakılır. Bu tutum çocuğun gelişim sürecine olumsuz anlamda etki etmektedir. Böyle bir aile de yetişen çocuk ilerleyen yıllarda kendisini fark ettirebilmek için daha saldırgan ve dikkat çekici davranışlar sergileyebilirler. Bağımlı bireyler olabilirler.^{13 14}

Aileler bazı durumlarda çocuklarına karşı aşırı derecede izin verici davranabiliyorlar. Aile içerisinde çocuk anne baba'nın üzerinde bir yere konuyor. Ebeveynler çocuğa karşı sınır koyma, sorumluluk verme ya da hayır deme gibi bir takım denetleme ve yönetme mekanizmalarını kullanmıyorlar. Çocuklar bu nedenle dürtüsel davranışlar sergileyebiliyorlar, öz güven problemleri yaşayabiliyorlar. Yavuzer'de bu çocukların aile içinde istekleri sürekli olarak karşılandığı için ilerde gerçek dünyaya adım attıklarında hayal kırıklığı yaşadıklarını belirtiyor.¹⁵

¹¹ Diana Baumrind, "Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior", *Child Development*, 1966, Cilt:37, 887-907, s.891.

¹² Diana Baumrind, "Authoritarian and Authoritative Parent Control", *Adolescence*, 1968, Cilt:3, 255-272; Şule Bilir, Duyan Dabanlı, "Ergenlik Çağındakinin Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması", *Sağlık Dergisi*, 1981, Cilt: 55, 213-229; Adnan Kulaksızoğlu, "Çocuk Yetiştirme tutumları ve Aile", *Eğitim ve Bilim*, 1989, Cilt: 74,35-42; Naşide Mangır vd., "Fiziksel İstismara Uğrayan ve Uğramayan Çocukların Bazı Kişilik Özellikleri ile Anne Baba Tutumlarını Algılayış Biçimleri Üzerine Bir Araştırma", *Çankaya Rotary Kulübü*, 1995, 1-80 aktaran Alisinanoğlu, a.g.e., s. 30.

¹³ Aylın Dursun, Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2010, s. 34, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁴ Yunus, a.g.e., s. 29.

¹⁵ Diana Baumrind, "Authoritarian vs Authoritative Parental Control", *Adolescence*, 1968, Cilt:3, 255-272; Haluk Yavuzer, *Ana Baba Okulu*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2007; aktaran Nimet Fatumatu Zehra Kaşıkçı, Annelerin Kendi Annelerinden Algıladıkları Ebeveynlik Biçimleri ile Çocuklarına Aktardıkları Ebeveynlik Biçimleri Arasındaki İlişki, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, 2019, s. 12-13 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BİRİNCİ BÖLÜM

EBEVEYNLİK TUTUMLARI

1.EBEVEYNLİK KAVRAMI NEDİR?

Kavramsal olarak bakıldığında ebeveynlik, kişilerin anne baba olma serüvenine adım atmalarıyla başlamaktadır. Çocuk sahibi olan bireyler doğumdan sonraki dönemde öncelikle çocuğun fiziksel olarak büyüme sürecini takip etmek durumundadırlar.¹⁶ Ebeveyn olma durumu çocuk daha anne rahmine düşmesiyle başlamaktadır. Günümüz gelişen toplumlarında ebeveynler, çocuklarını daha iyi ve özenli yetiştirebilmek adına pek çok kaynaktan yararlanmakta ve hamilelik sürecini en etkili şekilde tamamlamaya özen göstermektedirler. Bunun için özellikle ilk etapta pek çok hamilelikle ilgili kitaplar okumakta, çocuklarını dünyaya getirebilecekleri hastaneleri araştırmaktadırlar. Özellikle bilinçli anne adayları hamilelik süreçlerinde beslenme düzenlerinden doğumu kolaylaştıracak egzersizlere kadar her konuda destek alabilmektedirler.¹⁷

Günümüzde daha çok dijital bir toplum olma yönünde ilerlediğimizden ebeveynler de daha fazla kaynağa erişim sağlayabilmekte, çok rahat bir şekillerde uzman görüşü alabilmekte, ilgili programları takip edebilmekte ve konuyla ilgili kaynaklara çok kolay bir şekilde ulaşabilmektedirler.¹⁸

Doğum gerçekleşikten sonraki ilk evre de yeni doğan bebeklerin ilk 3 ay fiziksel olarak büyüme sürecini takip etmek önemlidir. Böylece, gelişimsel açıdan bebekte oluşabilecek problemler önceden tespit edilerek önlem alınabilmektedir.¹⁹ Daha sonrasında en önemli olan konulardan bir tanesi de çocuğun gelişim evrelerinde psikolojik açıdan desteklenebilmesi ve kişilik gelişimine büyük etkileri olacak bu dönemlerin dikkatli takibinin yapılmasıdır.²⁰

¹⁶ Işıl Kabakçı Yurdakul vd., "Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2013, Cilt:12, 883-896, s. 887.

¹⁷ Elisabeth Beck ve Ulrich Beck, *Aşkın Normal Kaosu*, (Nafer Ermiş), İmge Kitapevi, İstanbul, 2012, s.270.

¹⁸ Elif Gizem Uğurlu, "Annelik Rolünün Öğrenilme Sürecinde Medyanın Yeri", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, Cilt:34, 1-24, s.2.

¹⁹ Cynthia Lightfoot vd., *The Development of Children*, Worth Publishers, New York, 2012, s.124.

²⁰ Selda Kuru Örgün, Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2000, s.8, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

Çocuk yetiştirmek bütünsel bir süreçtir. Ebeveyn bu süreçte bebeğin gelişimini gözlemlerken aynı zamanda da onu dış dünyaya karşı hazırlamak durumundadır. Bu nedenle de ebeveynlik çok yönlü bir mekanizma olarak karşımıza çıkar. Anne baba bu süreçte karşılaşılan durumlara göre farklı roller üstlenerek bu bütünü sağlamaktadırlar.²¹

Sert'e göre anne baba olmak pek çok sorumluluğu beraberinde getirmektedir. Çünkü çocuğun gelişimsel sürecinde pek çok engel bulunmaktadır. Aile bu engelleri aşmasında çocuğa yardım edebilecek ilk birimdir. Çocuk fiziksel, duygusal, sosyal açıdan desteklenmesi gereken bir varlıktır.²²

Toplumsal açıdan baktığımızda ebeveynlik kavramı daha farklı şekillere bürünmektedir. Değişen toplumlarla birlikte aile olmak, anne baba olmak ve çocuk olmak kavramlarının içerikleri de gelişmiş ve değişmiştir. Günümüz toplumlarında aile içinde bireyler birbirlerine daha fazla değer vermeye başlamışlardır. Kişilerin karşılıklı birbirlerini sevmeleri ve bu sevgilerini bir çocuk sahibi olarak pekiştirmeleri aslında psikolojik açıdan iki taraflı bir kazanç durumu oluşturmaktadır. Burada anlatılmak istenen durum aslında anne baba olarak bir birey yetiştirmenin sağladığı hazdan geçmektedir. Ayrıca bu süreçte çocukta, ebeveynlerinin sağladığı bu sevgi dolu ortamda sağlıklı bir biçimde yetişmektedir.^{23 24}

Kültürel açıdan bakıldığında birbirinden farklı aile tipleri bulunmaktadır. Her bir aile tipi bulunduğu sosyo-kültürün içerisinde şekillenir. Bu durum ışığında da toplumun içinde bulunduğu kültüre göre anne babadan beklentisi ve talepleri farklı olmaktadır. Bir kadın için çocuk sahibi olmak anne olmak kadın için bir güç kazanma unsurudur. Toplum tarafından annelik kutsal bir görev şeklinde lanse edilmektedir. "İyi bir anne" olmak toplum tarafından kadınlara yüklenen bir rol olarak bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kadınların birçoğu çevresi tarafından "iyi bir anne" kavramının içini doldurabilmek adına sürekli olarak yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Bazı ebeveynler çocuklarını yetiştirirken, çocukları duygusal ve psikolojik açılarından etkilenmesin diye bu süreci ebeveynler arasında yürütmeye çalışmaktadır. Dışarıdan gelen müdahalelere ve yönlendirmelere karşı keskin bir tavır takılmaktadırlar. Baba olmak ise daha farklı bir süreç olarak düşünülmektedir. Baba'nın rolü genellikle anneye yardımcı olmak üzerinedir. Anne çocuğun bakımını, beslenmesini sağlarken baba daha çok çocukla oyun oynayan ve evin ihtiyaçlarıyla

²¹ Yurdakul, a.g.e., s.888.

²² Sezer Sert, "Farklı Çocuğun Anne- Babası Olmak" *Sapiens Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi*, 2006, Cilt:5, 57-61, s.58.

²³ Kadir Canatan ve Ergün Yıldırım, *Aile Sosyolojisi*, Açılımkitap, İstanbul, 2009, s.122.

²⁴ Beck ve Beck, a.g.e., s.207.

ilgilenen bir bireydir. Ancak bu tutum ilenin içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısına göre değişebilmektedir. “İyi bir baba” olmak bazı toplumlar için ailenin geçimini sağlamak, maddi yönden ev halkını desteklemek iken, bazı toplumlar aile içerisinde baba'nın direkt olarak çocukla ilgilenmesinin, onu sosyal ve duygusal açılardan desteklemesinin daha önemli olduğuna inanırlar.^{25 26}

1.2.EVRENSEL BAĞLAMDA EBEVEYNLİK

Evrensel olarak bakıldığında anne babanın çocuk yetiştirirken bazı temel amaçları bulunmaktadır. Bunlar üç kategoride incelenebilir.

- Yaşamını sürdürebilme amacı: çocuk yetiştirirken, onların sağlığına dikkat etme ve güvenliklerini sağlama.
- Ekonomik amaç: çocuğun ileride üretken bir birey olabilmesi için ona gerekli becerileri kazanabilmesi adına ekonomik açıdan uygun bir ortam hazırlama.
- Kültürel amaç: çocuğun içinde bulunduğu toplumun norm ve kurallarına göre yetiştirme.

Kendi içlerinde bir hiyerarşiye sahip olan bu amaçlar arasında aile için en önemlisi çocuğun yaşayabileceği, yaşamını sürdürebileceği sağlıklı bir ortam sağlayabilmektir. Bu ihtiyaç karşılandıktan sonra aileler, çocuğun ekonomik açıdan kendine yetebilecek becerileri kazanabilmesine ve kültürel bağlamda topluma uyum sağlayabilecek beceriler kazanmasına yardımcı olmaktadır. Bu hiyerarşi toplumların gelişmişlik düzeyine göre de şekillenebilmektedir. Güvenliğin önemli olduğu ülkelerde örneğin, Afrika, Güney Amerika ve Endonezya gibi ülkelerde birincil amaç önemlidir. Anne çocuğu kendine yakın tutar ki hemen onun yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilsin. Bunun aksine çocukların daha güvende olduğu, sağlık olanaklarından iyi bir şekilde faydalanabildikleri endüstriyel toplumlarda aile daha çok çocuğun ileride ki ekonomik başarısına yoğunlaşmaktadır. Onlar için çocuğun okula hazır olma durumu ve akademik başarısı daha önemlidir.²⁷

Toplumlar, bireysel ve kolektivistik olarak temelde ikiye ayrılmaktadır. Doğu toplumları kolektivistliğe önem verirken, batı toplumlarında bireysellik ön plana çıkmaktadır. Bireyselliğin egemen olduğu toplumlarda çocuklar, birey olabilmeyi, durumlara uygun biçimde insiyatif alabilmeyi ve özerkliği öğrenmektedirler. Kolektivistik toplumlar da ise durum biraz daha farklıdır. Çocuk, topluluğun bir

²⁵ Gül Aktaş, “Günümüz Toplumlarında Anneliğin Değişen Biçimlerini Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerinden Değerlendirmek”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, Cilt: 36, 253-271, s.255-256.

²⁶Michael M. Lamb, *The Role of the Father in Child Development*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2004, s. 14-15.

²⁷ Robert A. LeVine, “Human Parental Care: Universal Goals, Cultural Strategies, Individual Behavior”, *New Directions for Children and Adolescent Development*, 1988, Cilt:40, 3-12, s. 4-5.

parçası olmayı, kendi bireysel istekleri yerine içinde bulunduğu grubun kararlarına göre hareket etmeyi öğrenmektedir. Durum böyle olunca kültür, çocuk yetiştirme süreçlerinde önemli bir yere sahip olmaktadır. Her aile içinde bulunduğu topluluğunun kültürel değerlerine uygun olarak çocuklarını büyütmek ve yetiştirmek ister. Böylelikle çocuk ileride o topluma uygun bir birey olarak kabul görebilmekte ve toplumun bir parçası olabilmektedir.²⁸

1.3. AİLE ORTAMININ EBEVEYNLİĞE ETKİSİ

Kavram olarak “Aile” kişiler arası ilişkileri vurgulamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu nedenle aile temel de akrabalık ilişkileriyle birbirine bağlı olan ve yetişkin üyelerin çocuklara bakma ve onların gereksinimlerini karşılama sorumluluğunu aldığı bir topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailenin asıl görevi çocuğu içinde buldukları toplumun kültürel değerlerine göre yetiştirmektir.²⁹

Doğumdan itibaren çocuğun ilk çevresini aile üyeleri oluşturmaktadır. Çocuk, anne ve baba ile iletişime geçtikçe davranış örüntüleri gelişir, temel toplumsal kuralları öğrenir ve hayata bakışı şekillenmeye başlar. Aynı zaman da kişiliğin gelişmesinde de ailenin önemi büyüktür. Aile içerisinde anne-baba-çocuk arasındaki etkileşim hem çocuğun davranışlarını geliştirir hem de gelecekteki davranış biçimlerini de etkiler.³⁰

Aile üyelerinin bir arada bulunduğu ve etkileşimde olduğu aile ortamı iki şekilde değerlendirilmektedir. İdeal olanı, sağlıklı aile ortamıdır. Bu tarz ailelerde bireyler arasında pozitif yönlü ve akıcı bir ilişki kurulmaktadır. Bireyin gereksinimleri karşılanmakta ve duygusal açıdan doyum sağlanmaktadır. Sağlıklı ve işlevsel aile özellikleri; ailenin giderlerini karşılamak, çocukların alacağı eğitimi planlamak, dini ve kültürel değerleri çocuklara aktarmak, birlikte boş zaman aktiviteleri planlamak şeklinde aktarılmıştır. Aynı zamanda aile, karşılıklı sevgi, hoşgörü ve saygı ortamının temellerinin atıldığı bir ortam olarak nitelendirilmiştir.

İşlevsel ve sağlıklı bir aile ortamında, aile üyeleri birbirlerinin çıkarlarını ve refahını gözetir ve üyelerin gelişimine katkı sağlarlar. Saygı birinci planda ele alınmaktadır. Aile içerisinde bireyler birbirlerinin görüşlerine saygı duyar, değer verir. Bireylerarası bir üstünlük yoktur. Üyelerden birini ya da birkaçını yönetme ihtiyacı yoktur. Her bir üye kendini ifade etmekte özgürdür. Bireyler kendilerini ifade

²⁸ Sarah Wise ve Lisa da Silva, “Differential Parenting of Children from Diverse Cultural Backgrounds Attending Child Care”, *Australian Institute of Family Studies*, 2007, s.3.

²⁹ Aksu Bora vd., *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar*, Açıköğretim Yayınları, Eskişehir, 2012, ss. 81

³⁰ Ayşe Günalp, Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2007, s.35 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

etmekten çekinmezler. Bu tarz işlevsel bir aile içerisinde yetişen bireyler; girişken, üretken ve kendine güvenen birer yetişkin olmaktadır.^{31 32}

Sağlıklı aile ortamı ise, temelde birbirleriyle etkili bir iletişim kurmayı başaramamış aile bireylerinden oluşmaktadır. Üyelerin bireysellikleri, kişisel farklılıkları, istek ve arzuları kabul görmemektedir. Ayrıca bu tarz aile yapılarında ebeveynler, çocuğun yaşantısını kendi duygu ve düşüncelerine göre yönlendirmektedirler. Çocuğun bu yönlendirmelere karşı sergilediği tutum ya anne babanın sevgisini kazanmayı sağlamakta ya da onlar tarafından cezalandırılmaya sebep olmaktadır.³³

1.4.EBEVEYNLİK STİLLERİ

Doğumdan itibaren ilk yedi yıl çocuğun gelişiminde önemli bir yer teşkil eder. Bir yandan çocuk içinde yaşayacağı topluma uyum sağlama becerilerini geliştirirken diğer yandan da aile içerisinde kendi kişilik gelişimi oluşacaktır. Bu nokta da en önemli faktör ebeveynlerdir. Çocuk bir nevi anne babanın elinde şekillenecektir bu nedenle ebeveynlerin üstlendikleri ebeveyn rolleri ve olumlu ya da olumsuz ebeveyn tutumları çocuğun yaşantısını ve kişiliğini etkileyecektir.³⁴

Anne baba tutumlarının, çocuğun davranış örüntülerinin gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır. Çocuk ilk yıllarda çoğunlukla anne ve babayla etkileşimde olduğundan, onların hal ve tavırlarından büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu nedenle, anne ve babanın çocuğun istek ve ihtiyaçlarına karşı zamanında ve doğru şekilde yaklaşması çocuğun da olumlu bir şekilde kişiliğinin gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Tam tersi durumlarla karşılaşılabilir. Eğer anne ve baba çocuğun ihtiyaçlarına karşı kayıtsızsa ya da bu ihtiyaçları zamanında ve doğru bir şekilde karşılayamıyorsa, çocuk ileride farklı güven problemleri ya da psikolojik sıkıntılarla karşılaşabilmektedir.³⁵ Örneğin, aile çocuğa karşı fazla hoşgörülü davranırsa ve çocuğun her dediği yapılarak sınırsız bir aile ortamında büyütülüyorsa, ileri de çocuk fazlasıyla bencil bir birey olarak çevresine karşı

³¹ Serkan Günaydın, Orta Öğretim Kurumları Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Aile Ortamı ve Benlik İmgesi ile İlişkisi (Trabzon İli Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2008, s.26 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

³² Aliye Mavili vd., "Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 2014, 33, 29-45, s. 31-32.

³³ S. Kılıç Özay, **Anne-Babaları Boşanmış ve Birlikte Yaşayan 15-17 Yaş Ergenlerin Denetim Odaklarının Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılarak İncelenmesi**, İstanbul, 2004; aktaran Durmuş, a.g.e., s.66

³⁴ Mine Canan Şendoğdu, Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Anne Babalarını Algılamaları ile Anne Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2000, s.1 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

³⁵ Seniye Aktaş, 9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2011, s.20-21 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

bencilce davranışlarda bulunma riski yüksektir. Bu durum sonucunda da çevresindeki insanlar tarafından dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Tam tersi, aile çocuğa karşı fazla baskı uyguluyor, otoriter davranıyor ve çocuğu istekleri konusunda yok sayıp kendi arzularına göre yönlendiriyorlarsa, çocuk ileride birey olarak karar alma konusunda sıkıntılar yaşayabilir. Baskı görmesinden dolayı sürekli başkalarına boyun eğme eğiliminde olabilir. Ayrıca hayatı boyunca daha az girişken davranışlar sergileyebilir.³⁶

Çocuk, büyüme sürecinde hem aileden hem de ailenin dışında bireylerden etkilenmektedir. Ancak ilk etapta çocuğun sıklıkla iletişime geçtiği kişiler aile üyeleri olduğu için ailenin çocuğun kişilik gelişimine etkisi yadsınamaz.³⁷ Çocuğun içinde bulunduğu ortam, aile ilişkileri, yaşadığı deneyimler o çocuğun gelişim sürecini desteklemekte ve şekillendirmektedir.³⁸ Aynı zaman da ailenin kültürel değerleri, geçmiş yaşantıları, deneyimleri ve hayata bakış açıları da çocuğun yetiştirilme sürecine doğrudan bir etki sağlamaktadır.³⁹ Olumlu anlamda deneyimler yaşayan, aile içi ilişkileri iyi olan çocuğun kendilik algısı da güçlenecektir. Bu durumun tersi de geçerli olmaktadır. Eğer çocuk olumsuz deneyimler yaşarsa ve anne babanın tutumları zayıf kalırsa, çocuğun psikolojik anlamda gelişim süreci de sekteye uğrayabilir.⁴⁰

Ebeveynlik tutumlarına ilişkin temel Baumrind'in çalışmalarıyla atılmıştır. Yaptığı çalışmaların özünde gözlem vardır. Gerek ev ortamında gerekse laboratuvar ortamında küçük çocukların bakım verenleriyle olan ilişkisini gözlemleyerek bu çalışmalarını yürütmüştür. Bu gözlemlerin ışığında Baumrind, anne baba tutumlarına ilişkin 4 farklı boyut belirlemiştir. Bunlar;

- Ebeveyn Kontrolü Boyutu (Parental Control)
- Ebeveyn-Çocuk İletişiminde Açıklık Boyutu (Clarity of Parent Child Communication)
- Olgunluk Beklentisi Boyutu (Maturity Demand)
- Bakım-Destek Boyutu (Nurturance)

³⁶ Örgün, a.g.e., s.20.

³⁷ Odiase J. Edobor, Rosemary Ekechukwu, "Parenting Styles and Personality Traits Among Senior Secondary School Students In Rivers State Nigeria, West African", **British Journal of Psychology Research**, 2015, 9-18, s.10.

³⁸ Özcan Sezer, "Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi", **Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2010, Cilt:1, 1-19, s.2.

³⁹ Serap Demiriz ve A. Dilek Öğretir, "Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 2007, 105-122, s.106.

⁴⁰ Sezer, a.g.e., s.2.

Ebeveyn kontrolü boyutunda, anne babanın çocuğa karşı davranışlarında ne kadar kuralcı oldukları ve çocukların bu kurallara uyum sağlama zorunlulukları üzerine durulmuştur.

Ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık kısmında, aile içerisindeki iletişimin açıklığı değerlendirilmiştir. Aile aldığı kararları ya da koyacakları kuralları çocuğa anlayabileceği şekilde nedenleriyle birlikte anlatılıp anlatılmadığı ya da çocuğun fikirlerine karşı ailenin izlediği tutumun ne olduğu önem arz etmektedir.

Olgunluk beklentisi boyutunda çocuğa duygusal zihinsel ve sosyal alanlarda sağlanan destek üzerine durulmuştur. Anne baba ne derecede çocuğu destekleyerek başarılı olmasını sağlamaktadır.

Bakım destek boyutunda ise anne ve babanın çocuğa karşı davranışları değerlendirilmiştir. Değerlendirme kıstasları arasında çocuğa karşı duyulan sevgi gösterilen şefkat ve yakınlık üzerine durulmuştur.⁴¹

Bu 4 boyutun ele alınmasıyla birlikte Baumrind, yapılan araştırmalara temel oluşturan 4 farklı ebeveynlik ortaya koymuştur. Bunlar, demokratik, otoriter, izin verici ve ihmalkâr ebeveynlik tutumlarıdır.⁴² Baumrind'in 2005 yılında yaptığı çalışma ışığında ebeveynlik stillerinin, talep ve karşılık verme ilişkisi üzerine kurulduğundan bahsetmektedir. Çocuğun taleplerine karşılık anne babanın verdiği cevap, ebeveyn stillerinin temelini oluşturur. Baumrind'in bu çalışmasında genel hatlarıyla ebeveyn tutumlarına da değinmiştir. Otoriter ebeveynleri sınıflandırırken onların cezalandırıcı bir yöntem izlediklerini ve çocuklarına karşı katı, keskin bir tavır sergilediklerini ortaya koymuştur. İzin verici ebeveynler ise çocuklarına karşı tutarsız bir şekilde davranmakta ve esnek yapıda hareket etmektedirler. Demokratik ebeveynler, çocuklarına karşı daha açıklayıcı bir tavırla yaklaşırlar. Çocukların ihtiyaçlarına uygun şekilde onlara yardımcı olmakla beraber sınır çizme konusunda daha net davranmaktadırlar.⁴³

1983 yılında Maccoby ve Martin'in çalışmalarında Baumrind'in çalışmalarından esinlenerek bu çalışmaları bir adım daha ileri götürdüğünü görebilmekteyiz. Maccoby ve Martin anne baba tutumlarını ikili boyuta indirgeyerek incelemiştir. Bunlar talepkarlık/kontrol ve duyarlılık/kabul ilgidir. Bu iki boyut sayesinde demokratik, otoriter, izin verici/müsamahakâr ve izin verici/ihmalkâr olmak

⁴¹ D. Baumrind, *Harmonious Parents an Their Preschool Children*, American Psychological Association, 1971; aktaran Ayşen Yılmaz, *Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu ile Çocukların, Ergenlerin ve Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2000, s.20.

⁴² Diana Baumrind, "Current Patterns of Parental Authority", *Developmental Psychology*, 1971b, Cilt:4, 1-103, s.22-24.

⁴³ Diana Baumrind, " Patterns of Parental Authority and Adolescent Autonomy", *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2005, Cilt:108, 61-69. s. 61,62.

üzere dört tip ebeveynlik tutumu ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışma da elde edilen bulgular ışığında, çocuklarına karşı duyarlı davranarak onların davranışlarını kontrol eden anne babalar demokratik olarak adlandırılmıştır. Çocuklarına karşı duyarsız davranarak onların davranışlarını kontrol eden aileler otoriter olarak belirtilmiştir. Çocuklarına karşı davranış kontrolü olmayan ya da onlardan beklentileri olmayan ebeveynler ise izin verici/müsamahakâr ve izin verici/ihmalkâr ebeveyn olarak nitelendirilmiştir.

Demokratik ve otoriter ebeveyn tutumları Baumrind'in çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak Maccoby ve Martin kendi çalışmalarında izin verici ebeveyn tutumunu kendi içerisinde de iki alt başlığa ayırarak farklı bir çalışma ortaya koymuşlardır.⁴⁴

Ailede anne-baba-çocuk üçlüsünde iletişim kalitesi, çocuğun isteklerine karşı duyulan duyarlılık seviyesine göre farklı ebeveynlik stilleri gelişmiştir. Bunlar; otoriter, demokratik, gevşek, aşırı koruyucu, dengesiz ve kararsız, ilgisiz, güven verici, koruyucu-istekçi, aşırı hoşgörölü, izin verici olarak sınıflandırılmıştır.⁴⁵

1.4.1. Demokratik Tutum

Çocukların kişilik gelişimi açısından en sağlıklı ebeveyn tutumu olarak demokratik anne baba tutumu gösterilebilir. Anne baba çocuğa karşı saygılıdır ve aile içerisinde bir sevgi ortamı hakimdir. Çocuklar aile tarafından desteklenir. Böylece kendi kararlarını alabilme noktasında daha bilinçlidirler ve sorumluluk alma duygularıda aynı şekilde gelişir. Ebeveynler çocuğa karşı tutarlı bir şekilde davrandıkları için çocukta kendini daha güvende hissetmektedir. Ayrıca ebeveynler çocuğa karşı daha anlayışlı ve açıklayıcı bir şekilde davranmaktadırlar.⁴⁶

Baumrind yaptığı çalışmada, demokratik ebeveyn tutumunu açıklarken anne baba'nın, çocuğun kişisel gelişimini, ilgi ve becerilerini ön plana da alarak ona yardımcı olduklarına değinmiştir. Aile çocuğa karşı baskıcı, otoriter değildir ya da kendi bakış açılarını çocuğa zorla uygulamaya çalışmaz aksine çocuğun bu noktada özgür olmasına olanak sağlayacak ortamı oluştururlar. Böylece çocuk hem kendi seçimlerini özgürce yapabilmekte hem de sorumluluk alma duygusu

⁴⁴ Elenor Maccoby ve Jeffrey J. Martin, **Socialization in Context of the Family: Parent-Child Interaction**, In E.M. Hetherington (Ed.), Wiley, New York, Handbook of Child Psychology: Vol.4, 1983; **aktaran** Simay Okşan Oral, Mahkumların Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul, 2015, s.23 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁴⁵ Oral, a.g.e., s. 16.

⁴⁶ Özcan Sezer ve Vuslat Oğuz, "Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Ana Baba Tutumları ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 2010, 743-758, s. 745.

gelişmektedir. Tüm bunlardan bahsederken şu nokta atlanmamalıdır ki demokratik anne baba tutumunda sınırsız bir özgür olma durumu yoktur. Aile içerisinde herkes eşit haklara sahiptir ve anne baba çocuklarını birey olarak kabul ettikleri için çocuğun kendi fikirlerini sunmasına açıklama yapmasına izin verirler ve bu fikirleri dikkate alırlar. Aile içerisinde her birey birbirini koşulsuzca sever ve sayar.⁴⁷

Demokratik ebeveyn tutumu, çocuğa hayır demeyen onun her istediğini yapmasına izin veren bir ebeveyn tutumu biçimi değildir. Ailenin kendi içerisinde koyduğu bir takım kurallar ve sınırlamalar bulunmaktadır. Böylece aile çocuğa doğru davranış biçimlerinin neler olduğunu açıklayarak öğretirler ve çocukta bu bilgi doğrultusunda hareket eder.⁴⁸

Atılgan bir birey olma konusunda demokratik ebeveyn tutumuyla büyütülmüş çocuklar daha başarılıdır. Çünkü aile içerisinde küçük yaşlardan itibaren birey olmaları desteklenmektedir ve kendi kararlarını alma noktasında teşvik edilmişlerdir. Böylece, yeni fikirler üretmek konusunda isteklidirler. Onaylanmaya ihtiyaç duymadan kendi kararlarını alabilirler ve sosyal hayatlarında daha girişken davranabilmektedirler.⁴⁹

1.4.2. Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter anne baba tutumunu benimseyen aile yapılarında, anne baba çocuklarını katı bir şekilde yetiştirirler. Genellikle çocuklar birey olarak kabul edilmezler ve düşünceleri dikkate alınmaz. Aile içerisinde çocuğa karşı bir baskı ortamı hakimdir. Aile çocuğun davranışlarını kendi isteklerine göre şekillendirme çabası içerisindeydir. Çocuk eğer ailenin düşünceleri doğrultusunda hareket etmezse eğer ebeveynler ceza verme yoluyla kendilerine göre yanlış olan bu davranışı önlemeye çalışmaktadırlar.⁵⁰ Ancak bu durum çocukta korkuya sebebiyet vermektedir. Yanlış yaparsa ceza alacağını bilinci çocuğu baskılamaktadır. Ayrıca karar verme mekanizması her zaman için ebeveynlerdir. Çocukların, kendileri hakkında verilecek karara katılmaları ya da fikir beyan etmeleri söz konusu olmamaktadır.⁵¹

⁴⁷ Baumrind, a.g.e., 1966, s.890.

⁴⁸ Sefa Saygılı, **Çocuklarda Davranış Bozuklukları**, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s.119-121.

⁴⁹ Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi (31.basım)**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2014, s.130-137.

⁵⁰ Baumrind, a.g.e., 1966, s.890.

⁵¹ Yasemin Aydoğan vd., **Anne Baba Eğitimi**, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2010, 36-50; **aktaran** Abdullah Gürler, Ergenlerde Anne Baba tutumları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Başakşehir Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, 2017, s.19 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

Aile dinamiği dikkate alındığında, geleneksel bir yapı göze çarpmaktadır. Aile içi ilişkiler mutlak bir hiyerarşi düzenine uygun olarak şekillenmektedir. Aile içerisinde kural koyucu mekanizma anne-babadır ve çocuk bu düzene uyum sağlamak mecburiyetindedir. Bu uğurda çocuk çoğunlukla kendi düşüncelerinden, istek ve arzularından fedakarlık etmek durumunda kalır.⁵²

Gökner'in çalışması ışığında, bu tutum kendi içerisinde de üç farklı boyuta ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, fiziksel cezadır. Eğer çocuğa karşı fiziksel bir ceza uygulanıyorsa çocuk, zamanla kendi duygularını içine atmaya başlayacak hatta kendisine yabancılaşarak duygularını tümüyle bastırma yoluna gidecektir. Bu durum sonucunda, sosyal hayatında kendi isteklerini açıklayabilecek öz güvene sahip olmayabilir. Ayrıca ceza verme yöntemiyle büyütülen çocuklarda zamanla yaşadığı durumu içselleştirip, davranışları sonucunda verilen cezayı hak ettiğini düşünme durumu olabilir. İkinci olarak "mükemmelliyetçilik" kavramı gelmektedir. Ebeveynler çocuktan en mükemmele ulaşmasını beklerler. Her zaman çocuğun içinde bulunduğu ortamda en zeki ve başarılı kişi olması gerektiğini düşünerek çocuğu bu şekilde yönlendirirler. Ancak çocuk anne baba'nın bu isteğini tam anlamıyla karşılayamıyorsa eğer problemler ortaya çıkmaya başlar. Çünkü, çocuk her başarısız olduğunda sorunu kendisinde arar bu durum onu kaygılandırır. Hayatta başarılı olduğu konularda bile tam anlamıyla sevinemez. Üçüncü boyut ise "sürekli eleştiri ve yergi" dir. Aile içerisinde çocuğa karşı süregelen bir eleştirme söz konusu olmaktadır. Çocuk yaptıklarından dolayı aşağılanıyorsa ve eleştiri alıyorsa bu durum çocuğun kişiliğini etkilemekte ve onun kendisinde ve davranışlarından utanç duymasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda da özgüvensiz bir birey olarak yetişmektedir.⁵³

Otoriter anne baba tutumuyla yetiştirilen çocuklarda kendilerine karşı bir güven problemi oluşturdukları gözlenmiştir. Bu ebeveynlik stiline uygun olarak yetiştirilen çocuklarda, onlardan istenen ve beklenen her zaman çocuğun kapasitesini aşacak türdendir. Çocuk aslında üstesinden gelebileceği konularda bile tam olarak sorumluluk alma noktasında sıkıntıya düşebilmektedir ve çoğunlukla ben yetersizim, ben bunun üstesinden gelemem ya da yapamam şeklinde düşünceler içerisinde kaybolmuştur. Bu durum sonucunda çocuk girişkenliğini yitirerek, çevresine ve insanlara karşı daha çekingen bir tavır sergilemeye başlar.^{54 55}

⁵² Baumrind, a.g.e., 1966, s. 890.

⁵³ Özcan Gökner, **Özgüven Kazanmak**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007; aktaran Oral, a.g.e., s.17.

⁵⁴ Esra Aslan, "Benlik Kavramı ve Bireylerin Yaşamındaki Etkileri", **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi**, 1992, Cilt:4, 7-14, s.10.

⁵⁵ Çare Sertelin, Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2003, s.10 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

1.4.3. İzin Verici Ebeveyn Tutumu

İzin verici ebeveyn tutumunda aile çocuğa karşı fazlasıyla hoşgörülü bir şekilde hareket etmektedir. Genellikle çocuğun davranışları kabul görmekte ve aile bu konu da çocuğa karşı bir baskı oluşturmamaktadır. Anne baba çocuğa rol model olmak gibi bir amaç benimsememişlerdir. Aksine çocuğun arzuları doğrultusunda hareket etmeyi tercih etmektedirler.⁵⁶

Yörükoğlu, aşırı hoşgörülü ailelerin aynı zamanda çocuklarına karşı çokça özgürlük tanıdıklarını ve çocuklarında bu özgürlüğü istediği gibi kullandığını aktarmıştır.⁵⁷

Bu tarz bir ebeveynlik tutumunu benimsemiş anne babalar da çocuğa karşı toleranslı bir davranış biçimi uyguladığı için çocuğa hiç ceza vermezler ya da çok az ceza verme eğilimleri vardır.⁵⁸

Yavuzer, ebeveynlerin makul bir şekilde çocuklarına karşı hoşgörülü davranmasının, çocukta olumlu etkiler yarattığını belirtmiştir. Özellikle özgüven açısından çocuğa katkıları olduğundan bahsetmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta ebeveynler eğer aşırıya kaçarlarsa, çocukta etrafına karşı bencilce davranışlar sergileyebilir.⁵⁹

Genellikle, bu tutumla yetiştirilmiş çocuklarda sınır kavramı yoktur çünkü anne baba'nın bu noktada bir denetleme yapmaz, otorite oluşturmaz ya da sınır koyma gibi bir gayretleri bulunmaz. Bu durum çocuğun okul hayatına adım atmasıyla büyük bir sorun haline gelebilmektedir. Aile içerisinde sınır kavramı gelişmeyen çocukların sosyal hayata atıldıklarında aynı şekilde davranma eğilimlerini devam ettirdikleri için diğer akranları tarafından kabul görmeyebilirler ve bunun sonucunda da çocukta kendine karşı bir özgüvensizlik duygusu oluşabilmektedir. Bu özgüvensizlik beraberinde çocuğun başarısını ve sosyal ilişkilerini etkilemektedir.⁶⁰

Dornbusch, bu tutumla büyüyen çocukların yaşantılarında bağımsız hareket edemediklerini ve bireysel olarak sorumluluk alma noktasında sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmiştir.⁶¹

Altınköprü yazdığı kitabında, bu çocukların sosyal açıdan dengeli bir etkileşim kurabilmek adına öğrenilmesi gereken doğru davranış biçimlerini aile

⁵⁶ Baumrind, a.g.e., 1966, 889.

⁵⁷ Atalay Yörükoğlu, **Çocuk Ruh Sağlığı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1978, s.155; aktaran Dursun, a.g.e., s.30.

⁵⁸ Richard M. Lerner ve Jasna Jovanovic, **Cognitive and Moral Development, Academic Achievement in Adolescence**, Garland Publishing, Inc., USA, 2016, s. 276-277.

⁵⁹ Yavuzer, a.g.e., s.135

⁶⁰ Dursun, a.g.e., s.30.

⁶¹ Sanford M. Dornbusch vd., "The Relation of Parenting Style to Adolescent School Performance", **Child Development**, 1987, Cilt:58, 1244-1257, s. 1245.

içerisinde kazanamadıkları için akranlarına karşı uyum sağlamada sıkıntı yaşadıklarını, bazı durumlarda beceriksiz davranabildiklerini, çekingen ve korkak davranabildiklerini belirtmiştir.⁶²

1.4.5. İhmalkar Ebeveyn Tutumu

Anne, baba için hayatta kendi öncelikleri ve istekleri çocuktan önce gelmektedir. Çocuk büyüme sürecinde bir nevi kendi haline bırakılmış gibidir. Önemli bir sağlık sorunu olmadığı sürece çocuğa gerekli ilgiyi ve dikkati göstermezler. Zaman zaman aileler bu durumu aşırı hoşgörülle de karıştırabilmektedirler. Ancak ihmalkar olan aileler de hoşgörüden ziyade çocuğa karşı bir boş vermişlik durumu söz konusu olmaktadır. Bu tarz bir ortamda büyüyen çocuklarda genelede aile bireylerinin dikkatini ve ilgisini çekebilmek adına uyumsuz davranış paternleri gösterebilmektedirler. Sık sık hasta olma, başkalarına karşı saldırgan davranışlar gösterme, huysuzluk yapma ya da yeme bozukluğu yaşama bu davranış paternlerine örnek olarak verilebilir.

Bu çocuklar ilerde uyum problemleri yaşayacaklarından, öz güveni düşük bireyler haline gelebilmektedirler. Aynı zaman da kendilerini yeterince ifade edemedikleri için potansiyellerini gösteremezler bu durum sonucunda duygusal anlamda kendilerini yalnız hissedecekleri için anti sosyal kişilik bozuklukları geliştirebilirler.⁶³

1.4.4. İzin Verici İhmalkar/ İzin Verici Müsamahakar Ebeveyn Tutumu

Baumrind'in ebeveyn tutumlarına ek olarak, Maccoby ve Martin'e göre izin verici tutumu benimsemiş aileler kendi içerisinde de ikiye ayrılmaktadır. İzin verici/ihmalkâr tutumda aileler çocuklarının davranışları üzerine bir kontrol sağlama eğilimleri yoktur. Aynı zamanda çocuklarıyla yeterli düzeyde etkileşimde bulunmazlar aksine onları serbest bırakırlar. İzin verici/müsamahakâr ebeveynler ise yine aynı şekilde çocuklarının davranışlarını kontrol etmezler buradaki ayırıcı özellik

ihmalkâr ailelere nazaran çocuklarına karşı ilgilidirler ve sıcak davranırlar.⁶⁴

⁶² Tücel Altınköprü, *Eğitim Açısından Çocuk Psikolojisi- Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır?*, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2003; aktaran Meral Taner Derman ve Handan Asude Başal, "Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki", *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2013, Cilt:2, 115-144, s. 121.

⁶³ Veyssel Okumuş, *Çocukların Sosyal Medya Kullanımları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, 2018, s. 27 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁶⁴ Maccoby ve Martin a.g.e., aktaran Ayşen Yılmaz, *Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu ile Çocukların, Ergenlerin ve Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Algıları*

1.5.EBEVEYNLIK STİLLERİNİN KİŞİLİK GELİŞİMİNE ETKİLERİ

Kişilik kavramsal olarak bakıldığında her birey için farklılıkları içinde barındıran duygu,düşünce ve davranışların bir bütünüdür. Bir nevi kişiye özel özellikleridir. Geçmişten beri yapılan araştırmalarda teorisyenler kişilik üzerine farklı düşüncelere sahip olmuşlardır. Ancak genel olarak baktığımızda, günümüzde kişilik oluşumu hem genetik etmenlerden hem de çevresel etmenlerden etkilenecek olmaktadır.⁶⁵ Bu iki kavrama baktığımızda genetik etmenler anne babadan çocuğa geçen özellikler olarak tanımlanırken, çevresel faktörler ise çocuğun içinde bulunduğu çevreye uygun gelişen özelliklerdir. Genetik etmenlerin etkisi aslen çocuğun kişiliğinin temelini atmaktadır. Sonrasında ise çocuğun anne baba ile etkileşimi, akranlarıyla etkileşimi, okul yaşantısı gibi diğer faktörler doğrultusunda bu kişilik yapısı daha da şekillenmekte kendine has bir özellik haline gelmektedir.

İlk çocukluk yılları kişilik gelişiminde çok önemli bir etkiye sahiptir. Bu dönemde çocuk en çok anne ve babasıyla vakit geçirdiği için bu süreçte ebeveyn tutumlarının önemi de ayrıca hissedilmektedir. Anne ve baba çocuğa karşı ne şekilde bir tutum sergilerse çocuk ona uygun bir kişilik örüntüsü geliştirmektedir. Bu da çocuğun gelişim sürecinde hayata bakış açısını, insanlar arası ilişkilerini, karşılaştığı sorunları ele alış biçimini ve bu problemlere karşı üreteceği çözüm yollarını etkilemektedir.

Genel olarak bakıldığında demokratik ebeveyn tutumu kişilik gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Bu ebeveynlik tutumu dışında kalanlar çocuk için olumsuz değerlendirildiklerinden kişilik gelişimi açısından da olumsuz olmaktadır.⁶⁶

Koruyucu anne baba tutumunda, aile üyeleri çocuklarına karşı koruyucu bir şekilde davrandıkları ve onları sürekli denetim altında tuttukları için çocukların da kendilerine karşı olan öz güvenleri yeterli bir şekilde gelişmemektedir. Sürekli denetlenen ve kısıtlanan çocuk kendi başına bir şeyleri başarma duygusunu ve tatminini elde edemediğinden kişiliği de çekingen bir şekilde gelişebilmektedir

Otoriter ebeveyn tutumunda ise aile çocuğu disipline edebilmek adına fazlasıyla üzerinde hakimiyet ve baskı kurmaktadır. Çocuklar kendi gelişim düzeylerinin üzerinde bir beklentiyle yetiştirilmektedirler. Bu durum sonucunda da çocuk anne baba tarafından istenilenleri zaman zaman gerçekleştirmediğinde

Arasındaki İlişkiler, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2000, s. 23 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

⁶⁵ Veysel Dal, Farklı Kişilik Özelliklerine Sahip Bireylerin Risk Algılarının Tüketici Davranışı Açısından İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2009, s. 30,31 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁶⁶ Bilted Psikolojik Danışmanlık Merkezi İnternet Sayfası, "Anne Babanın Çocuğun Kişilik Gelişimine Etkisi", <http://www.bilted.com/bilgi/ana-babanin-cocugun-kisilik-gelisimine-etkisi> (Erişim Tarihi: 16.01.2020).

başarısızlık ve yetersizlik duygusunu derinden yaşamaktadır. Ayrıca anne baba tarafından eleştirilere maruz kalabilmekte ve böylece de daha pasif bir kişilik örüntüsü geliştirebilmektedir.⁶⁷

⁶⁷ Sezer, a.g.e., 2-4.

İKİNCİ BÖLÜM

ATILGANLIK

2.DAVRANIŞ BİÇİMLERİ

Geçmişten günümüze atılgan olmak insanların istediği bir davranış biçimi olmuştur. Konuya ilişkin yapılan çalışmalar ışığında bazı davranış biçimleri oluşturulmuştur. Bunlar atılganlık, manipulatif davranış, saldırganlık ve atılgan olmayan (çekingen) davranış olarak sınıflandırılmıştır.^{68 69}

2.1.Çekingenlik

Gilbert ve Allan' a göre çekingen davranış temelde hoşlanılmama, reddedilme, karşısında ki birey tarafından küçük düşürülme korkusuyla birlikte ilişkilendirilmiştir. Ayrıca yaptıkları çalışma sonucunda çekingen davranış örüntüsünü bazı kişilik özellikleriyle alakalı olabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Bunlar genellikle, nevrozizm ve içe kapanıklık olarak gözlemlenmiştir. Tüm bunlar dikkate alındığında, bu kişiler sosyal anlamda çok büyük sıkıntılar yaşamaktadırlar. Depresyon ve anksiyete düzeyleri atılgan bireylere oranla daha yüksek olmaktadır.⁷⁰

Schwartz ve Gottman, atılgan olmayan bireylerin atılgan olanlara oranla daha fazla çevrelerinde ki bireylerin ne düşündüğüne önem verdiğini belirtmiştir. Ayrıca bu bireylerin her zaman için kafalarında içsel bir çekişme vardır. Pozitif ve negatif ifadelerle karşı tepki verme noktasında temkinlidirler.⁷¹

Deluty 1985 de yaptığı çalışmada;

- İnsanlardan istekte bulunamama
- Mantıksız istekleri reddedeme konusunda başarısızlık
- Makul olmayan davranışları değerlendirme sıkıntısı
- Eleştirilere karşı aşırı tepki vermek

⁶⁸ Robert Alberti ve Michael Emmons, **Atılganlık Haklarınızı Kullanın**, Çev. Serap Katlan, HYB Yayıncılık, Ankara, 1998; **aktaran** Hakan Uşaklı, Drama Temelli Grup Rehberliğinin İlköğretim V. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri, Atılganlık Düzeyi ve Benlik-Saygısına Etkisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2006, s.83 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

⁶⁹ Ayşe Özcan, **Hasta Hemşire İlişkisi ve İletişim**, Saray Kitapevi, İzmir, 1996; **aktaran** Elif Özmen, Çocukların Atılganlık Düzeyinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2015, s. 8, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁷⁰ Paul Gilbert ve Steven Allan, "Assertiveness, Submissive Behaviour and Social Comparison" **British Journal of Clinical Psychology**, 1994, Cilt: 33, 295–306, s.305.

⁷¹Robert M. Schwartz ve John M. Gottman, "Toward a Task Analysis of Assertive Behavior" **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 1976, Cilt: 44, 910–920, s.919.

- Yersiz ađlama
- Hakını savunmak yerine başkalarının arkasına sığınma
- Duygularını ifade etmekte sıkıntı yaşama
- Başkalarının kendi adına karar vermesine izin verme

şeklinde bir liste kullanmıştır. Bu liste çekingen insanların özelliklerini sınıflandırmıştır.⁷²

Atılan olmayan yani çekingen bireyler genellikle kendi hayatları üzerinde kontrol sahibi değildirler. Sürekli olarak etraflarında ki bireylere bağı olarak davranışlarını şekillendirirler. Karamsar olmak temel özelliklerinden biri olmakla beraber kendilerine karşı her zaman olumsuz değerlendirmeler yaparak iyi olduklarına inanmazlar. Çekingen insanlar herkesin onlardan daha iyi, daha mükemmel ya da daha başarılı olduğunu düşünürler. Bu nedenle kendilerini hep aşağı gördüklerinden insan ilişkilerinde de karşısında ki bireyle rahat iletişim kuramazlar ve yalnızdırlar. Bu bireyler başarısızlıktan korktukları için bir işe girişmekte zorlanırlar ve çabuk pes ederler.⁷³

Çekingen bireyler insanlar tarafından duygusal ve fiziksel açıdan sömürülmeye açıktırlar. Baskın figürler karşısında kendi haklarını korumaktan acizdirler. Bu durum benlik saygılarını etkilemektedir. Bu bireyler için grup içi aktiviteler ya da toplu olarak gerçekleştirilecek çalışmalar her zaman için kaygı sebebidir. Duygu ve düşüncelerini ortaya koymakta ve savunmakta sıkıntı çektikleri için içten içe kızgınlık ya da pişmanlık duyabilmektedirler.⁷⁴

Saygılı, çekingenlik kavramını kendine karşı güvensiz olma, değersiz hissetme, yetersiz hissetme gibi kavramlarla birlikte açıklamıştır. Çekingen bireyler kendilerine karşı eleştirel yaklaşmaktadırlar. Genellikle, sorun çıkarmayan uysal bir yapıya sahiptirler.⁷⁵

Şenol'a göre, çekingenlik bireyin sosyal ilişkilerinde ya da yaşlılarının bulunduğu kalabalık gruplar içerisinde rahatsız hissederek iletişim kurmaktan kaçınması şeklinde ifade edilmiştir. Bu durumun ilk etapta çocuğun aileden ayrılıp okula başlamasıyla birlikte ortaya çıktığı gözlenmektedir. Çekingen davranış

⁷² Robert H. Deluty, "Consistency of Assertive, Aggressive, and Submissive Behavior for Children", *Journal of Personality and Social Psychology*, 1985, Cilt:49, 1054-1065, s.1056.

⁷³ Yiğit Görüş, Bir Grup Lise Öğrencisinin Atılanlık Düzeyi ile Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1999, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**); aktaran Gülten Kılıç, Lise Öğrenimi Görmekte Olan Ergenlerin Atılanlık Düzeylerinin Ebeveynlerine Bağlanma Örüntülerine ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Darıca İlçesi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2009, s.10 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁷⁴ Robert Alberti ve Michael Emmons, *Atılanlık Hakınızı Kullanın*, Çev. Serap Katlan, HYB Yayıncılık, Ankara, 1998; aktaran Nizamettin Aksakal, Üniversite Sınavına Giren Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Atılanlık ve Depresyon Düzeylerinin Araştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 1997, s.20 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁷⁵ Saygılı, a.g.e., s. 119-121.

örüntüsünün gelişmesinde anne baba tutumunun ve etrafında olan bireylerin önemli etkisi olduğu belirtilmektedir.⁷⁶

Lynne Richards ve arkadaşları çekingen kadınların vücutlarını daha fazla gizlemeye, dikkat çekmemeye çalıştıklarından bahsetmişlerdir. Bu bireyler genellikle uzun kollu kıyafetler giyerek ya da yüksek yakalı kıyafetler tercih ederek bir nevi kendilerini gizleme eğilimindedirler.⁷⁷

2.2.Manipülatif Davranış

Bu davranış biçimine göre, kişi dışarıdan bakıldığında etrafındaki insanların haklarına saygı gösteriyor gibi görünür ancak içten içe saygı duymamaktadır. Kendilerini gizleme noktasında başarılıdırlar. Diğer insanların düşüncelerine uyum sağlamayı tercih ediyor gibi görünürler ve kendi fikirlerini belirtmekten çoğunlukla kaçınırlar. Genellikle, çevrelerindeki insanları kullanma eğilimleri mevcuttur. Amaçlarına ulaşabilmek adına yanındaki insanların yetenek ve becerilerinden faydalanır ve konuşmalarıyla onları yönlendirirler. Hile yapma konusunda da bir çekinceleri yoktur. Ortamına ve duruma göre şekil alırlar yani değışkendirler.⁷⁸

Mucuk ve Başer'e göre bu tarz bir davranış biçiminin arkasında kişinin kendine karşı duyduğu özgüven eksikliği duygusu vardır.⁷⁹

Makyavelist kişiler, manipülasyon yapabilme becerisine sahip ve bunu günlük hayatında uygulayan insanları yönlendirirken ahlaki bir kaygı gütmeyen kişilerdir.⁸⁰ Braginsky, yaptığı çalışma sonucunda yüksek oranda makyavelist kişilik özelliği gösteren çocukların çok başarı bir şekilde manipülasyon yapabildiklerini keşfetmiştir. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta bu çocukların aile üyeleridir. Çocuk eğer manipülatif bir aile içerisinde yetişiyorsa kendisinin de manipülasyon yapabilme becerisi gelişmektedir. Ayrıca Braginsky, modern toplumlarda

⁷⁶ Selahattin Şenol, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı**, HYB Yayınları, Ankara, 2006, s.88-89; aktaran Elif Özmen, Çocukların Atılganlık Düzeyinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2015, s. 9, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁷⁷Lynne Richards vd., "Perception of Submissiveness Implacations for Victimization", *The Journal of Psychology*, 1991, Cilt:125, 407-411, s.410.

⁷⁸ Stanlee Phelps ve Nancy Austin, **Atılgan Kadın**, Çev. Serap Katlan, 1. Baskı, HYB Yayıncılık, Ankara, 1997; aktaran Şengül Yaman Efe, "Hemşirelikte Atılganlık", **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 2007, Cilt:10,69-75, s.70.

⁷⁹ Salime Mucuk ve Mürüvvet Başer, "Atılganlık, Kadın ve Hemşirelik", **Hemşirelik Forumu**, 2007, 7-10; aktaran Semra Akgöz Çevik, "Atılganlık ve Kadın", **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi**, 2011, Cilt:4, 141-147, s.142.

⁸⁰ Semra Güney ve Gamze Mandacı, "Makyavelizm ve Etik Algısı İlişkileri: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma" **H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2009, Cilt:27, 83-104, s.85.

manipülasyonun kişinin isteklerine ya da hedeflerine ulaşma noktasında kullandığı bir araç olarak nitelendirmiştir.⁸¹

O'Connor, Kadınların çevrelerindeki bireyleri manipüle edebilmek adına kendilerini daha fazla ifade ettiklerini, kendi düşünceleri hakkında daha fazla bilgi paylaşmayı manipülasyon için bir araç olarak kullandıklarından bahsetmiştir.⁸²

Brown ve Guy benzer bir çalışma yürüterek manipülatif olan erkeklerin, manipülatif olmayan erkeklere oranla kendilerini karşısındaki bireye açma noktasında daha temkinli davrandıklarını aktarmıştır.⁸³

2.3. Saldırgan Davranış

Cüceloğlu, kişinin engellenmeye karşı ortaya koyduğu bir tepki olarak saldırganlığa değinmiştir. Bireyler otorite tarafından bastırıldıklarında kendilerini açıklamakta zorluk yaşarlar ve bu durumun yarattığı hayal kırıklığını ve kızgınlık duygusunu kendilerinden güçsüz gördükleri kişilere ya da hayvanlara saldırarak dışa vururlar.⁸⁴

Saldırgan davranışın temelinde zarar verme amacı yatar. Kişi karşısındaki kişiye karşı fiziksel, sözlü veya psikolojik olarak saldırabilir. Kişi bir nedenden ötürü ya da sebepsiz yere saldırgan davranış sergileyebilir. Saldırgan davranışın her zaman gözle görülür bir sonucu olmayabilir. Bu davranışa maruz kalan birey acı çekmese bile saldırgan davranan kişinin amacı onu incitmek zarar vermek ise bu davranışta saldırganlık olarak adlandırılabilir.^{85 86}

Saldırgan davranışa sahip bireyler diğer insanların haklarına önem vermezler öncelikli olan kendi hak ve özgürlükleridir. Bazı durumlarda kişi diğerlerine zarar vererek aslında karşısındakini alt ederek kendini yüceltmek vardır.⁸⁷

⁸¹ Dorothea D. Braginsky, "Parent-Child Correlates of Machiavellianism and Manipulative Behavior", *Psychological Reports*, 1970, Cilt: 27, 927-932, s.930.

⁸² Elinor M. O'Connor ve Christopher M. Simms, "Self-Revelation as Manipulation: The Effects of Sex and Machiavellianism on Self-Disclosure" *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 1990, Cilt:18, 95-99, s.98.

⁸³ Eva C. Brown ve Rebecca F. Guy, "The Effects of Sex and Machiavellianism on Self-Disclosure Patterns" *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 1983, Cilt:11, 93-96 s.96.

⁸⁴ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranış Psikolojisinin Temel Kavramları*, 20. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul. 2011, s.313.

⁸⁵ Hülya Kartal ve Asude Bilgin, "Anne-Babaların Kız ve Erkek Çocuklarına Uyguladıkları Psikolojik Saldırganlık Davranışları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2009, 230-241, s.230.

⁸⁶ Steven J.Krish, *Children, Adolescent and Media Violence a Critical Look at the Research*, SAGE Publications, Inc., United States of America, 2012, s.10.

⁸⁷ Jean Baer, *How to Be an Assertive (Not Aggressive) Woman in Life, in Love, And on the Job*, Signet, New York, 1976; aktaran Raymond K. Tucker vd., "Differentiating Assertiveness, Aggressiveness, and Shyness: a Factor Analysis", *Psychological Reports*, 1983, Cilt: 53, 607-611, s.607.

Kawabata ve arkadaşları yürüttükleri çalışma sırasında Baumrind'in ebeveynlik stillerini temele alarak anne baba yaklaşımının çocukların saldırganlık düzeyleri etkisini araştırmışlardır. Anne baba ne kadar sıcak davranışa ne kadar çocuğun duygularına karşı hassas olursa, çocuğun saldırgan olma olasılığı da o kadar düşük olmaktadır. Kontrolcü ebeveynlik ya da ilgisiz ebeveynlik yaklaşımında ise çocukların agresif olma durumunun arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca duygusal regülasyonu ve sosyal becerileri düşük çocukların kızgınlıklarını bastırma noktasında başarısız olarak akranlarına karşı düşmanca ve saldırgan davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir.⁸⁸

2.4. Atılgan Davranış

Alberti ve Emmons, "Assertiveness" kavramıyla ilgilenirken bu kavramı, açık görüşlü, insanlarla iç içe, kendini savunmayı bilen, olaylar ve durumlar karşısında esnek davranabilen kişi olarak tanımını yapmışlardır.⁸⁹

Voltan 1980 yılında yaptığı atılganlık envanterinin geçerlilik güvenilirlik çalışmasında "Assertiveness" kavramının tam bir Türkçe karşılığı bulunmadığından bahsetmiştir. Bunun yerine bu kavramı karşılayan girişken, atılgan, iddialı, kendini ortaya koyan sözcüklerinin bir toplamı olduğunu aktarmıştır. Buna istinaden anlam kargaşasından kurtulmak adına da atılganlıktan ne anladığımız üzerine bir tanımlama yapılması gerektiğini de belirtmiştir.⁹⁰

Atılgan olma durumu kişinin kendi düşüncelerini, haklı olduğu durumları ve hislerini açıkça ifade edebilmesi olarak tanımlanmaktadır.⁹¹

Gacar ve Coşkuner yaptıkları çalışma sırasında atılganlık kavramından, insanlara karşı suçlu hissetmeden başkalarından talepte bulunabilme ya da karşımızdaki bireyden gelen talebi değerlendirip sonrasında bize uygun gelmiyorsa açıkça reddedebilme davranışı olarak bahsetmişlerdir.⁹²

⁸⁸ Yoshito Kawabata vd., "Maternal and Paternal Parenting Styles Associated with Relational Aggression in Children and Adolescents: a Conceptual Analysis and Meta-Analytic Review", **Developmental Review**, 2011, Cilt:31, 240–278 s.269.

⁸⁹ Robert Alberti ve Michael Emmons, **Atılganlık Haklarınızı Kullanın**, Çev. Serap Katlan, HYB Yayıncılık, Ankara, 1998; **aktaran** Gülten Kılıç, Lise Öğrenimi Görmekte Olan Ergenlerin Atılganlık Düzeylerinin Ebeveynlerine Bağlanma Örüntülerine ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Darıca İlçesi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2009, s.8 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁹⁰ Nilüfer Voltan, "Rathus Atılganlık Envanteri Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması", **Psikoloji Dergisi**, 1980, Cilt:3, 23-25, s.23.

⁹¹ Fiona Timmins ve Catherine McCabe, "How Assertive are Nurses in The Workplace? A Preliminary Pilot Study", **Journal of Nursing Management**, 2005, Cilt: 13, 61–67, s.62.

⁹² Atalay Gacar ve Zeki Coşkuner, "Güreşçilerin Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", **e-Journal of New World Sciences Academy**, 2010, Cilt:5, 195-203, s.196.

Lazarus'a göre atılganlığı tanımlarken 4 önemli bileşen bulunmaktadır. Bunlar, "hayır" diyebilme yetisi, ricada ya da istekte bulunabilme becerisi, olumlu ya da olumsuz tüm düşüncelerini ifade edebilme kabiliyeti ve insanlarla ilişki kurabilme bu ilişkiyi devam ettirebilme ve gerektiğinde sonlandırabilme kabiliyetidir. Kişi bu bileşenlerden birinde ya da daha fazlasında kendini yetersiz hissediyorsa atılgan davranış sergileme noktasında da sıkıntı yaşamaktadır.⁹³

Deluty yaptığı çalışmada atılganlığın özelliklerini aktarmıştır. Bunlar;

- Kendi adına karar verebilme
- Haksız isteklere ve düşmanca tavırlara karşı direniş gösterebilme
- Yeterli bir sorgulama becerisine sahip olma
- İnsanlarla olan etkileşimini başarılı bir şekilde yürütebilme (başlangıç, sürdürme ve bitirebilme açısından)
- Eleştirilere karşı açık görüşlü olabilme
- Başkalarından istekte bulunabilme
- İnsanlara iltifat edebilme ve onlardan gelen iltifatları kabul etme
- Provakatif ya da engelleyici durumlar karşısında düşmanca ve zorlayıcı olmayan bir şekilde düşüncelerini açıkça ifade edebilme
- Bulunduğu ortamda elini kaldırarak söz isteyebilme ya da dikkat çekebilme adına sesini çıkarma şeklindedir⁹⁴

Cüceloğlu, atılganlığı engelleyen iki kavram olduğundan bahsetmektedir. Bu kavramlardan birincisi çevresel etmenler, ikincisi ise kişinin kendisidir. Bireyde oluşmuş olan güven eksikliği, kendini istediği gibi ifade edememe durumu kişinin yaşantısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu durum kişinin isteklerini elde etmesi yönünde ki en büyük etken olduğundan sonuç olarak kişi hayata karşı mutsuz, amaçsız, kendi içine kapanık ya da tam tersi saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir.

Yapılan çalışmalarla bireylerin saldırgan ya da çekingen davranışlarını çözümleyebilmeleri ve bu davranışları daha olumlu bir şekilde değiştirebilmeleri adına "Güvenli Girişkenlik Eğitimleri" adı altında bir takım yöntemler geliştirmişlerdir. Burada ki asıl amaç bireylerin günlük yaşantılarında daha atılgan bir davranış sergileyebilmeleri ve kendilerini ifade edebilmenin önünü açmaktır.⁹⁵

⁹³ Arnold A. Lazarus, "On Assertive Behavior: a Brief Note", *Behavior Therapy*, 1973, Cilt:4, 697-699, s.697.

⁹⁴ Deluty, a.g.e., s.1056.

⁹⁵ Cüceloğlu, a.g.e., s.308.

2.5. ATILGAN DAVRANIŞIN ÖĞELERİ

2.5.1. Atılgan Davranışın Sözlü Olmayan Öğeleri

Sözlü olmayan iletişim türü kişinin karşısındaki bireyle iletişime geçerken kullandığı bir nevi davranışsal öğelerdir.

Göz Teması: Sözlü olmayan iletişim öğelerinde gözler önemli bir araçtır. İletişim halindeyken nereye baktığımız ya da nereye odaklandığımız karşımızdaki kişi açısından belirleyici bir faktördür. Çünkü karşımızdaki bireyle göz teması kurmak onu etkili bir şekilde dinlediğimizi anlattıklarımızı dikkate aldığımızı göstermektedir. Aksi durum da iletişim esnasında farklı yönlere bakmak, karşımızdaki birey tarafından olumsuz algılanabilir ya da ciddiye alınmadığını düşünebilir.

Vücut Duruşu: Vücudumuzun pozisyonu iletişim sırasında önem kazanmaktadır. Karşımızdaki bireyi etkili bir şekilde dinliyorsak eğer, vücudumuz ona dönük bir şekilde ve dik pozisyonda olmalıdır böylece yapılan iletişimin kalitesi daha da artar.

Mesafe/Fiziksel Temas: Konuşma sırasında karşımızdaki bireyle aramızda bulunan mesafe önemlidir. Çok yakın mesafeden sürdürülen iletişimler karşımızdaki bireyin rahatsız olmasına ve saldırganlaşmasına sebebiyet verebilir. Karşımızdaki bireyle aramızda uygun bir mesafe bırakıldığında iletişim kurulan kişi kendini daha rahat hissedeceğinden kaliteli bir iletişim gerçekleştirilebilir.

El ve Vücut Hareketleri: Konuşma esnasında verilmek istenen mesajı daha vurgulu aktarabilmek adına el ve vücut hareketleri kullanılabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta kullanılan hareketlerde aşırıya kaçılmamasıdır. Aşırılık durumunda karşımızdaki kişinin dikkati dağılacığından verilmek istenen mesaj yerine size daha fazla odaklanabilir.

Akıcılık: Her zaman için net ve istenilen mesajı doğrudan aktarabilmek kaliteli bir iletişim için gereklidir. Konuşan kişi eğer, uzun ve karmaşık cümleler kullanıyorsa dinleyici bu durumda konudan uzaklaşarak kopabilir. Bu nedenle net anlaşılır cümleler kurulmalıdır. Böylece daha anlaşılabilir ve akıcı bir iletişim gerçekleştirilebilir.⁹⁶

Ses Tonu Yükseklik İniş ve Çıkış: Etkili bir iletişim için ses tonunu ayarlayabilmek önemlidir. Eğer çok yüksek bir tondan konuşuluyorsa bu durum dinleyici tarafından saldırgan bir tutum olarak algılanacak olup, kişiyi savunma durumuna geçirecektir. Aksi durumda eğer, kısık sesle konuşma gerçekleşiyorsa

⁹⁶ Robert Alberti ve Michael Emmons, *Atılganlık Haklarınızı Kullanın*, Çev. Serap Katlan, HYB Yayıncılık, Ankara, 1998; **aktaran** Elif Özmen, *Çocukların Atılganlık Düzeyinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2015, s. 15, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

bunun sonucu dinleyici konuşmadan sıkılıp dikkatini konuya yöneltmeyecektir. Atılgan bireyler bu konuda başarılı bir şekilde ses tonlarını ayarlayabilmektedirler.

Dinleme: kaliteli bir iletişimin gerçekleşebilmesi için konuşmak kadar iyi bir dinleyici olabilmekte önemlidir. Atılgan dinleme bu noktada öne çıkmaktadır. Kişi karşısında konuşan bireyin sözünü gereksiz yere kesmeden, onu etkin bir şekilde dinleyerek anlamaya çalışır ve anlattıkları üzerine düşünerek konuşmanın gidişatına göre doğru zamanda düşüncelerini paylaşır.⁹⁷

2.5.2. Atılgan Davranışın Sözlü Olan Öğeleri

Hayır Demek: Hayır diyebilmek aslında pek çok kişi açısından sıkıntılı bir konudur. Genellikle bireyler hayır dediklerinde karşılarındaki kişinin bu durumdan rahatsız olacağını, üzüleceğini ya da onlara karşı öfke besleyeceğini düşünürler ve bu durumdan korkarlar. Atılgan bireyin davranış özelliklerine baktığımızda karşısındaki bireye hayır diyebilmeyi başaran kimselerle karşılaşırız. Eğer kendisinden talep edilen istek, kendi düşünceleri ve istekleriyle bağdaşmıyorsa bu talebi rahatça reddedebilirler. Bu noktada bir suçluluk hissetmezler.

Görüş Belirtmek: Atılgan bireyler iletişim sırasında karşısındaki bireyi etkili bir şekilde dinleyerek kendi görüşlerini açıkça ifade edebilirler.

Haklarını Korumak: Atılgan birey kendi haklarının ve karşısındaki bireyin haklarının farkında olarak hareket eder. Saldırganca davranmadan kendi haklarını ve düşüncelerini savunabilir. Fikirlerinin arkasında durabilir.

Duygularını Belirtmek: Duygular, yaşayan kişi tarafından ifade edilmedikçe dışardan anlaşılabilir. Atılgan bireyler duygularını sözlere dökmekten korkmazlar bu konuda kendilerini açıkça ifade edebilirler.

İstekte Bulunmak: İnsanlar yanlış anlaşılmaktan ya da reddedilmekten ya da karşısındaki kişiye karşı mahcup hissetme yüzünden birilerinden istekte bulunmaya çekinebilir. Bu durum atılgan bireyler için geçerli değildir atılgan birey önce içinde bulunduğu durumu kavrar isteğinin yerine getirebilme ihtimaline göre karşısındaki bireye ne istediğini, neden istediğini açıklayarak yardım talep eder.⁹⁸

⁹⁷ Stanlee Phelps ve Nancy Austin, **Atılgan Kadın**, Çev. Serap Katlan, 1. Baskı, HYB Yayıncılık, Ankara, 1997; **aktaran** Gülten Kılıç, Lise Öğrenimi Görmekte Olan Ergenlerin Atılganlık Düzeylerinin Ebeveynlerine Bağlanma Örüntülerine ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Darıca İlçesi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2009, s.15 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁹⁸ Robert Alberti ve Michael Emmons, **Atılganlık Haklarınızı Kullanın**, Çev. Serap Katlan, HYB Yayıncılık, Ankara, 1998; **aktaran** Esra Biçer, Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılganlık ve Sosyal Yetkinlik Beklenti Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2009, s.39-40 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

2.6. ATILGANLIĞIN CİNSİYET ROLLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Atılganlık düzeyini etkileyen faktörlerden biri de cinsiyet rolü olarak düşünülmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda atılganlığın cinsiyete etkisi üzerine bilgiler sunmuştur.

Crassini, Laws ve William yaptıkları çalışmada kişinin içinde bulunduğu duruma istinaden kişilerin atılgan olduklarını belirtmişlerdir. Yetişkin kendini ifade etme ölçeği kullanılarak yapılan çalışmada, ölçek içinden bazı sorular, iş ortamındaki patron ya da sorumlu kişiyle nasıl başa çıkıldığını değerlendirmektedir. İş ortamında erkeklerin kadınlara göre patronlarından ya da süpervizörlerinden bir ricada bulunurken daha girişken davranabildiklerini, kendilerinden istenen mantıksız istekleri daha rahat reddedebildiklerini ve ayrıca öfke ya da kızgınlıklarını daha rahat yansıtabildiklerini belirtmiştir. Çalışmanın sonuçları arasında erkeklerin kadınlara nazaran iş ortamında sunum yapma, kendi haklarını savunabilme ya da çalıştıkları birimin eksiklerinden bahsetme noktasında daha girişken olduklarını aktarmışlardır.⁹⁹

Hess ve arkadaşları, yaptıkları çalışma sırasında kişilerin atılganlığı algılayış biçimlerinin ortama ve cinsiyete göre değişkenlik gösterdiğini belirtmişlerdir. Çalışma sırasında, kadınlara olumlu ve olumsuz bir takım ses kayıtları dinletildikten sonra yapılan değerlendirmede olumlu olan ses kayıtlarındaki aktöre daha kadınsı özellikler yüklemişler, olumsuz olanda ise aktöre daha erkeksi özellikler atfederek daha agresif ve atılgan olduğunu belirtmişlerdir. Bu bilgilerin ışığında kadın katılımcıların, atılgan olmayı tercih etmediklerini çünkü bu davranış biçiminin daha agresif davranmakla ve erkeksi olmakla bağdaştırdıklarını keşfetmişlerdir.¹⁰⁰

Kimble, Marsh ve Kısa üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışma sırasında cinsiyet farklarıyla birlikte etnik köken ve yaş değişkenlerini de kullanmışlardır. Çalışma sırasında erkeklerin kendilerini kadınlara göre daha atılgan değerlendirdikleri gözlenmiştir. Ayrıca yaş skalası arttıkça atılganlık düzeyinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.¹⁰¹

Chandler ve arkadaşları yaptıkları çalışma sırasında, kadınlar erkeklere oranla daha az atılgan çıkmışlardır. Ancak çalışmada çıkan sonuçlar ışığında kadınların bazı durumlarda daha atılgan davranabildikleri anlaşılmıştır. Çalışmadaki

⁹⁹ Boris Crassini vd., "Sex Differences in Assertive Behaviour?", *Australian Journal of Psychology*, 1979, Cilt: 31, 15-19, s.15.

¹⁰⁰ Elizabeth P. Hess vd., "Situational Determinants in the Perception of Assertiveness: Gender-Related Influences", *Behavior Therapy*, 1980, Cilt:11, 49-58, s.56.

¹⁰¹ Charles E. Kimble vd., "Sex, Age, and Cultural Differences in Self-Reported Assertiveness", *Psychological Reports*, 1984, Cilt:55, 19-422, s.421.

en önemli nokta ise toplanan sonuçlara göre hem kadınlar hem de erkekler kendilerini orta düzeyde atılgan olarak nitelendirmişlerdir. İki grupta kendilerini tam anlamıyla atılgan bireyler olarak tanımlayamamışlardır.¹⁰²

Stebbins ve arkadaşları 18-24 yaş arası üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışma sırasında cinsiyet rollerinin atılganlığa etkisini araştırmıştır. Çalışma sonucunda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha atılgan davranış sergiledikleri belirtilmiştir.¹⁰³

2.7. ATILGANLIK VE EBEVEYN TUTUMLARIYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Literatüre baktığımızda atılganlığı etkileyen bir diğer değişken olarak anne baba tutumlarını görmekteyiz.

Erdoğan ve Uçukoğlu yürüttükleri çalışmada ilkökul çocuklarının anne baba tutumlarının çocuğun atılganlığına ve olumsuz değerlendirilme korkusuna etkisini ortaya koymuşlardır. Ebeveynlik tutumu reddedici ve aşırı koruyucu olarak algılanan çocukların atılganlık düzeylerinin de düşük çıktığı gözlemlenmiştir. Bu ailelerin ayrıca otoriter ebeveynlik tutumunu benimsedikleri saptanmıştır. Çalışma sonucunda demokratik tutumu benimseyen ailelerin çocukları otoriter tutumu benimseyen ailelerin çocuklarına göre atılganlık düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.¹⁰⁴

Saruhan, çalışmasında atılganlık düzeyinin anne baba tutumlarına etkisini anne ve babayı ayrı değerlendirerek araştırmıştır. Atılganlık düzeyi yüksek olan çocukların annelerini demokratik algılamakta oldukları bulunmuştur. Atılganlık puanları düşük olan bireyler ise annelerini otoriter olarak tanımlamıştır. Ayrıca atılganlıkla algılanan baba tutumunda da baba demokratikse eğer çocuğun daha yüksek atılganlık puanı aldığı gözlenmiştir.¹⁰⁵

Örgün'ün çalışması ortaya koymuştur ki, araştırmaya katılan deneklerin ailelerin algılayış biçimleri atılganlık seviyelerini etkilemektedir. Ailesini demokratik

¹⁰² Theodore A. Chandler vd., "Sex Differences in Self-Reported Assertiveness", *Psychological Reports*, 1978, Cilt:43, 359-402, s. 401.

¹⁰³ Charles A. Stebbins vd., "Sex Differences in Assertiveness in College Students", *The Journal of Psychology*, 1977, Cilt: 95, 309-315, s.314.

¹⁰⁴ Ömer Erdoğan ve Hülya Uçukoğlu, "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2011, Cilt:19, 51-72, s.64-65.

¹⁰⁵ Saruhan, a.g.e., s.123.

olarak nitelendiren bireyler, ailesini reddedici tutumu benimsediğini düşünen bireylere göre daha atılgandırlar.¹⁰⁶

Özmen'in yaptığı çalışma da genel literatürle benzerlik göstermektedir. Bu çalışma ışığında, demokratik tutumu benimseyen aileler de çocuk kendine öz güvenli, kendi kararlarını alabilen ve uygulayabilen bireyler olarak yetiştirildiğinden atılganlık düzeyleri yüksektir. Otoriter ve baskıcı bir tutumla yetiştirilen çocuklarda ise durum tam tersi gözlemlenmektedir. Çocuk aile içerisinde baskı altında olduğundan ve kendi başına karar alması desteklenmediğinden ve anne baba'nın çocuk adına kararlar alma eğilimleri olduğundan bu çocukların atılganlık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Özmen'in çalışmasında koruyucu-istekçi tutum ile atılganlık düzeyi arasında yapılan değerlendirmede anlamlı bir ilişki bulamamıştır.¹⁰⁷

Akıncı, ilköğretim 8. Sınıf öğrencileriyle yürüttüğü çalışma sırasında atılganlık düzeyi ve anne baba tutumu arasında anlamlı bir farklılık olup olmayacağını araştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarını incelediğimizde, ailelerinin demokratik tutumu benimsediğini düşünen çocukların daha fazla atılgan davranış gösterdiği bilgisine ulaşmaktayız. Diğer taraftan, otoriter tutumla yetiştirildiğini düşünen çocuklar atılgan olma konusunda daha zayıf kalmaktadırlar. Akıncı çocuğun küçük yaşlardan itibaren aile tutumuna bağlı olarak ya otoriteye karşı boyun eğici davranmayı ve pasif kalmayı öğrendiğini ya da aile içerisinde değer görerek yaratıcı ve girişken olmayı öğrendiğini belirtmiştir.¹⁰⁸

2.8. ATILGANLIK VE AİLENİN GELİR DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Atılgan davranışı incelediğimizde karşımıza çıkan bir diğer değişken de ailelerin ekonomik gelir düzeyleridir. Konuya ilişkin literatürde yapılan çalışmaların farklılık gösterdiğini görmekteyiz. Bazı çalışmalar gelir düzeyinin atılganlıkla anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşırken. Bazı çalışmalar ise bu iki kavram arasında korelasyon bulunmadığını tespit etmiştir.

Gacar ve Coşkun tarafından 2009 yılında yapılmış olan 4. Doğu ve Güney Doğu Yaz Oyunlarında güreş müsabakasına katılan 13-17 yaş arası erkek

¹⁰⁶ Selda Kuru Örgün, Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2000, s. 104 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁰⁷ Özmen, a.g.e., s. 67-68.

¹⁰⁸ Alev Doğan Akıncı, İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Puanları ile Algılanan Ana-Baba Tutumları ve Annelerin Sürekli Kaygı Puanları Arasındaki İlişkinin ve Cinsiyete Göre Atılganlık Puanlarının Farklılaşmasının İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2006, s.98-99 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

güreşçilerle yürüttükleri çalışma sırasında güreşçilerin atılganlık puanlarıyla ailelerinin gelir düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda atılganlık düzeyi ve aile gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Ailenin gelir düzeyi 500 TL altı olan güreşçilerin daha az atılgan oldukları, ailesinin gelir düzeyi 501-1000 TL olan güreşçilerin ise daha atılgan oldukları sonucuna ulaşılmıştır.¹⁰⁹

Yılmaz ve Ekinci hemşirelik yüksekokulu 1., 2., 3. Ve 4. Sınıf öğrencileriyle yürüttükleri çalışma sırasında, aile gelirinin yüksek olması öğrenciler açısından sosyal anlamda daha fazla olanağa sahip olma ve istediğini yapabilme rahatlığına sahip olabilme anlamına geldiğinden aile gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin atılganlık düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Ancak, çalışmanın sonuçları incelendiğinde bu pozitif yönlü korelasyonun zayıf olduğu belirtilmiştir.¹¹⁰

Kılıç, liseye devam eden 782 kız ve erkek öğrenciyle yaptığı çalışmada ailenin gelir düzeyi ve atılganlık üzerindeki ilişkisine değinmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, zengin ve orta halli aileye sahip öğrencilerin atılganlık seviyelerinin alt gelir grubundan gelen öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu saptanmıştır.¹¹¹

Özmen, 11-14 yaş grubu çocukların atılganlık düzeyini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Çalışmaya ilköğretim ikinci kademe olan 100 öğrenci katılmıştır. Araştırma sırasında çocukların ailelerinin gelir düzeyinin atılganlık seviyesine etki etmesi beklenmesine rağmen sonuçlar dikkate alındığında, örneklemin farklı sosyo-ekonomik gelire sahip iki semtten seçilmesine rağmen gelir düzeyinin çocukların atılganlık düzeylerine etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarak, çocukların çalışmaya katıldıkları sırada yanlış ya da eksik bilgi vermesinden kaynaklandığı belirtilmiştir.¹¹²

Dinçer ve Öztunç, hemşirelik ve ebelik öğrencilerinden oluşan 409 katılımcı ile yürüttükleri çalışma sırasında atılganlık ve aile gelir düzeyi arasındaki ilişkiye değinmişlerdir. Çalışma sonucunda öğrencilerin atılganlık seviyelerinin gelir düzeyiyle ilişkili olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır.¹¹³

¹⁰⁹ Gacar ve Coşkun, a.g.e., s.201.

¹¹⁰ Serpil Yılmaz ve Mine Ekinci, "Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki", *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2001, Cilt:4, 1-10, s.6.

¹¹¹ Kılıç, a.g.e., s.95.

¹¹² Özmen, a.g.e., s.71.

¹¹³ Feray Dinçer ve Gürsel Öztunç, "Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri", *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 2009, 22-33, s.30.

Örgün, 8. Sınıf öğrencilerinin anne baba tutumları, benlik saygıları ve atılganlıklarını incelediği çalışmasında gelir düzeyi yüksek olan ailelerde yetişen çocukların gelir düzeyi düşük ailede yetişen çocuklara göre daha atılgan olacakları hipoteziyle yola çıkmıştır. Ancak çalışmanın sonucunda ailenin gelir düzeyi ve çocukların atılganlık seviyeleri arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır.¹¹⁴

¹¹⁴ Örgün, a.g.e., s.105.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLER

3.TEZİN PROBLEMİ

Üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyi ile algıladıkları ebeveyn davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyi cinsiyet, eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi gibi değişkenlere göre değişmekte midir?

3.1.ALT PROBLEMLER

Bu araştırmanın genel problemi ışığında “Üniversite öğrencilerinin atılganlık ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğrencilerin algılanan ebeveyn davranışları envanter’inin alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranırken diğer yandan da aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile öğrencilere uygulanan atılganlık ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Lisans ve yüksek lisans düzeyleri birlikte değerlendirildiğinde öğrenciler arasında atılganlık seviyesi açısından bir fark var mıdır?

Üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyleri ile öğrencilere uygulanan atılganlık ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.2.HİPOTEZLER

Algılanan ebeveyn davranışları ile atılganlık puanları arasında bir ilişki vardır.

Üniversite öğrencilerinin lisans ve yüksek lisans düzeyleri göz önüne alındığında yüksek lisans öğrencilerinin atılganlık puan ortalamaları lisans düzeyine göre yüksek çıkacaktır.

Erkek öğrencilerin atılganlık puan ortalaması kız öğrencilerin puan ortalamasına göre yüksek çıkacaktır.

Anne babanın gelir düzeyi arttıkça üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyi de artacaktır.

3.3.TEZİN AMACI

Atılganlık kavramına baktığımızda karşımıza olumlu ve kişiler arası iletişimi güçlendirici bir davranış biçimi olduğu çıkmaktadır. Araştırmanın temel amacı bu olumlu davranış biçiminin ortaya çıkmasına temel oluşturan anne baba tutumlarının etkisini keşfetmek ve çeşitli değişkenler aracılığıyla atılganlık düzeyinin nasıl etkilendiği gözlemleyebilmek üzerinedir.

Bu araştırma doğrultusunda ailelerin, konuya ilgi duyan bireylerin, ailelere danışmanlık hizmeti veren meslek elemanlarının farkındalığını artırmak amaçlanmıştır.

3.4.TEZİN ÖNEMİ

Aile tutumlarının çocuk gelişimi üzerinde yadsınamaz etkileri vardır. Anne babanın davranışına göre çocuk büyürken davranış örüntüleri geliştirecektir ve kişiliğini şekillendirecektir. Eğer anne aşırı derecede koruyucu davranıyorsa, çocuk ürkek bir birey olarak yetişmektedir. Bunun sonucunda çocuk içe dönük davranış paterni göstermektedir. Diğer bir taraftan eğer aile demokratik ebeveyn stiliyle ilişkili bir yaklaşım sergilemişse bir diğer söylemle çocuğa ona uygun sınırlar koyarak, sorumluluk veriyse, psikolojik olarak özerklik tanıyıp sıcaklık gösterdiyse, çocuğun ergenlik yıllarında olumlu akran ilişkileri kurduğu gözlemlenmiştir. Bireyler erken yaşlarda gelişen kişiliklerine göre bazı davranış örüntüleri sergilerler.

Bu davranış örüntülerini derinlemesine incelediğimizde göze çarpan davranış biçimlerinden bir tanesi olan atılganlık kavramı genel olarak, bireyin olumlu ve olumsuz duygu, düşünce ve arzularını başkalarının haklarını göz ardı etmeden ve konuda kaygı ve suçluluk duymadan ifade edebilmesi olarak açıklanmaktadır. Literatüre baktığımızda, atılganlık kavramını arkadaşlık, etkin olma ve duyguların kaygı duymadan ifade etmeyle ilişkilendirilmiştir. Bakılan çalışmalarda iki kavramın birbiriyle ilişkisine dair çalışma eksiklikleri olduğu, yapılan çalışmaların belirli meslek gruplarına yönelik olup kısıtlandığı gözlemlenmektedir. Araştırmamız kavramlar arası bağlantıya odaklanarak aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığını çeşitli değişkenler üzerinden değerlendirmek üzerinedir. Bu araştırma ile elde edilecek veriler aracılığıyla anne baba'nın çocuk yetiştirirken göstermiş olduğu tutum ve davranışların genç yetişkinlik zamanlarında özellikle üniversite çağına gelmiş bireylerde atılganlık düzeyini ne derece de etkilediğini göstermesi açısından önemlidir. Bulunan verilerle ailelere, okuyuculara, eğitimcilere, danışmanlık hizmeti

veren bireylere somut bulgular sunarak farkındalık oluşturacağı ve sonraki araştırmalar içinde mevcut anlayışı geliştireceği düşünülmektedir.

3.5.YÖNTEM

Araştırmanın evreni, Ankara ve İstanbul ilinde bulunan devlet üniversiteleri ve vakıf üniversitelerinde lisans ve yüksek lisans eğitimine devam eden öğrencilerden oluşmuştur. Veriler online anket şeklinde toplanmıştır. Örneklem grubu yaşları 18 ile 28 arasında bulunan kız ve erkek öğrencilerden toplamda 151 kişi olacak şekilde seçilmiştir.

3.6.VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ

Veri Toplama işlemi 3 aşamada gerçekleştirilecektir. Öncelikle, katılımcılara ait bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu oluşturulacaktır. Sonrasında Atılganlık düzeylerindeki bireysel farklılıkları saptamak amacıyla Türkiye’ de geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan Rathus Atılganlık Envanteri kullanılacaktır. Son aşamada algılanan anne baba tutumlarının ölçülebilmesi için “Algılanan Anne Baba Davranış Envanteri” uygulanacaktır. Ölçek 9 alt başlıktan ve toplamda 42 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçektir.

3.7.VERİLERİN ANALİZİ

Toplanan veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) aracılığıyla değerlendirilecektir. Niceliksel verilerin mukayese edilmesinde iki grup arasındaki farkı “Bağımsız Örneklem t Testi”, iki grup arasındaki non parametrik verilerin ölçümü için " Mann Whitney U Testi" kullanılacaktır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında " Tek Yönlü ANOVA Testi", non parametrik verilerin karşılaştırılmasında " Kruskal Wallis H-Testi" Araştırmanın değişkenleri arasındaki normal dağılımlı ilişki "Pearson Korelasyon", değişkenlerin normal dağılım göstermemesi durumunda ise "Spearman Korelasyon Katsayısı" ile test edilecektir.

3.8. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.8.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu formun amacı bu araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet, yaş grubu, okuduğu üniversite, öğrenim durumu, ailesinin gelir düzeyini öğrenmek için oluşturulmuştur.

3.8.2. Rathus Atılganlık Envanteri (RAE)

“Rathus Atılganlık Envanteri” 1973 yılında Rathus Spencer tarafından A.B.D. de 30 soruluk bir anket olarak oluşturulmuştur. 1980 yılında Nilüfer Voltan tarafından Türkiye için uyarlaması yapılmıştır. Aynı zamanda geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları da yapılmıştır. Ölçek sayesinde bireylerin atılganlık düzeyleri ölçülmektedir. Ölçekten +90 ya da -90 aralığında puan alınmaktadır. +90 kişinin atılgan bir birey olduğunu -90 kişinin çekingen bir birey olduğunu temsil etmektedir. Seçilen cevaplar ise +3 ve -3 puan aralığında değişkenlik göstermektedir. Kişiler bu seçimlerinin hiçbirinden 0 puan almayacak şekilde + ve – puanlar alabilirler. ¹¹⁵

Puanlama sistemime baktığımızda, bazı sorular puanlanırken -3'ten +3'e doğru olacak şekilde tersine döndürülerek puanlanır. Bu sorular, 1, 2, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 26 ve 30'uncu sorulardır. Geri kalan 6, 7, 8, 10, 18, 20, 21, 22, 25, 27, 28 ve 29'uncu sorular ise +3'ten -3'e doğru olacak şekilde değerlendirilir. ¹¹⁶

3.8.3. Algılanan Ana Baba Davranış Envanteri (AAD)

Algılanan anne baba davranış envanter' inin orijinali 1969 yılında Devereux ve arkadaşları tarafından kültürlerarası karşılaştırmayı ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur. ¹¹⁷ Ölçek sonrasında Mac Donald tarafından yapılan bir araştırma sırasında Cornell ölçeği aracının revizyon yapılmış hali kullanılmıştır. Bu değişim ölçeğin yetişkinler için de uygulanabilmesine olanak sağlamaktadır. ¹¹⁸ Bu çalışma sırasında Yeşilyaprak tarafından güvenilirlik çalışması yapılan yenilenmiş olan ölçek kullanılacaktır. ¹¹⁹

“Algılanan Anne Baba Davranışları Envanteri”, kişilerin 5-12 yaş aralığındaki yaşantılarını düşünerek cevaplamaları gereken, 21 anneye yönelik ve 21 babaya yönelik sorular içeren toplam 42 sorudan oluşan bir ölçektir. Yanıtlar 1 ve 5 arasında puanlama yapılarak değerlendirilir. Puan ne kadar yüksekse davranışın görülme olasılığı o kadar yüksek olmaktadır. Ölçek dokuz alt boyuttan oluşmaktadır.

¹¹⁵ Voltan, a.g.e., s.23.

¹¹⁶ Spencer A. Rathus, “A 30-Item Schedule for Assessing Assertive Behavior. Behavior Therapy”, *Behavior Therapy*, 1973, Cilt: 4, 398-406, s.400.

¹¹⁷ Edward C. Devereux vd., “Child-Rearing in England and the United States: A Cross-National Comparison”, *Journal of Marriage and Family*, 1969, Cilt:31, 257-270, s.259.

¹¹⁸ A.P. McDonald Jr., “Internal-External Locus of Control: Parental Antecedents”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1971, Cilt:37, 141-147, s.142.

¹¹⁹ Binnur Yeşilyaprak, Lise Öğrencilerinin İçsel ya da Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Etmenler, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1988, s. 127,131 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

1. Çocuk Bakımı: (1, 19, 22, 40 numaralı sorular), kişilerin sıkıntıları olduğu ya da ihtiyaç duydukları sırada anne babadan ne kadar yardım aldıklarını sorgulamıştır.
2. Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma: (4, 16, 25, 37 numaralı sorular), çocukların öğrenme süreçlerine ne derecede katkı sağladıkları. Bu süreçlerde çocukların isteklerini gözetip gözetmedikleri değerlendirilmiştir.
3. Tutarlı Disiplin: (6, 21, 27, 42 numaralı sorular), anne baba'nın sınır koyarken ya da ceza verirken bunun sebeplerini açıklayıp açıklamadıkları sorgulanmıştır.
4. Standartların Belirliliği: (8, 13, 29, 34 numaralı sorular), kişinin anne babasının beklentilerini önceden bilip bilmediği değerlendirilmiştir.
5. Koruyuculuk: (3, 15, 24, 36 numaralı sorular), anne babanın çocuklarına karşı her an başlarına bir kötülük gelecek düşüncesiyle onları korumak adına hayatlarını kısıtlayıp kısıtlamadıkları sorgulanmıştır.
6. Fiziksel Cezalandırma: (5, 10, 26, 31 numaralı sorular), anne babanın ceza verirken fiziksel ceza yöntemini kullanıp kullanmadıklarını eğer kullanıyorlarsa bunu acı odaklı mı yoksa duygusal amaçlı mı yaptıkları sorgulanmaktadır.
7. Başarı İçin Baskı: (2, 18, 23, 39 numaralı sorular), anne babanın kişiyi sürekli başkalarıyla kıyaslayıp kıyaslamadığı ya da yüksek not alması için sürekli baskı uygulayıp uygulamadıkları sorgulanmıştır.
8. Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma: (9, 20, 30, 41 numaralı sorular), anne babanın ceza verdikleri sırada kişiyi kısıtlama durumlarının sosyalleşme noktasında mı olduğu ya da tablet, televizyon vb. şekilde eşya odaklı mı olduğu sorgulanmıştır.
9. Duygusal Cezalandırma: (7, 11, 12, 14, 17, 28, 32, 33, 35, 38 numaralı sorular), çocuk istenmeyen bir davranış sergilediğinde anne babanın bu davranışı nasıl ele aldığı üzerine durulmuştur. Aile bu süreçte dışarıya karşı yakınma şeklinde mi, çocuğa karşı soğuk davranarak mesafe koyarak mı, çocuğu azarlayarak mı, hayal kırıklığına uğramış şekilde görünerek suçlu hissettirmeye çalışarak mı tepki vermektedir. Bu durum sorgulanmıştır.^{120 121}

¹²⁰ Fulya Atalay Yalçın, Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Algıladıkları Anne-Baba Davranışları Arasındaki İlişki, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2010, s.84-85 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Ölçek açısından dikkat çeken bir nokta olarak, bu ölçekte sorular olumlu ve olumsuz olmak üzere karışık verilmiştir. Burada amaç, cevaplayan kişinin aynı tip cevap vermesinin önüne geçmektir.¹²²

3.9.VARSAYILAR

Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin, kendilerine verilen ölçekleri içtenlikle ve dürüst olarak cevap verdikleri kabul edilmiştir.

Kullanılan ölçekler istenilen bilgileri toplamaya elverişli olup, geçerlilik ve güvenilirliğe sahiptir.

3.10.SINIRLILIKLAR

Araştırmanın evreni 2020 yılında çalışmaya katılan devlet üniversitesi ve vakıf üniversitesi öğrencileri ile sınırlıdır.

Araştırma örneklemini 2020 yılında rastgele seçilmiş olan yaşları 18 ile 28 arasında değişen öğrenci grubuyla sınırlıdır.

Üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyine ilişkin veriler Rathus Atılganlık Envanteri ile sınırlıdır.

Algılanan anne baba tutumuna ait veriler ise Algılanan Anne Baba Davranış Envanteri'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

¹²¹ Ayşenur Dinç, Ergenlerde Anne-Baba Tutumları ve Dini Yönelim, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007, s.64 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹²² McDonald, a.g.e., s.144.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.HİPOTEZLER

1. Algılanan ebeveyn davranışları ile atılganlık puanları arasında bir ilişki vardır.
2. Üniversite öğrencilerinin lisans ve yüksek lisans düzeyleri göz önüne alındığında yüksek lisans öğrencilerinin atılganlık puan ortalamaları lisans düzeyine göre yüksek çıkacaktır.
3. Erkek öğrencilerin atılganlık puan ortalaması kız öğrencilerin puan ortalamasına göre yüksek çıkacaktır.
4. Anne babanın gelir düzeyi arttıkça üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyi de artacaktır.

4.1.HİPOTEZLERİN SPSS İLE ANALİZİ

Algılanan ebeveyn davranışlarının atılganlık üzerindeki etkisine bakılırken ebeveyn davranışları dört kategori altında incelenmiştir.

Bunlar:

1.1.Destekleyici Olma

- 1.1.1.Çocuk bakımı,
- 1.1.2.Amaçlara ulaşmada yardımcı olma,
- 1.1.3.Tutarlı disiplin,
- 1.1.4.Standartların belirliliği

Olmak üzere dört alt başlık içerir,

1.2.Cezalandırma

- 1.2.1.Ayrıcalıktan yoksunlaştırma,
- 1.2.2.Fiziksel cezalandırma,
- 1.2.3.Duygusal cezalandırma

Olmak üzere üç alt başlık içerir,

1.3.Kontrol Etme

- 1.3.1.Koruyuculuk

Alt başlığını içerir.

1.4.Talepkarlık

- 1.4.1.Başarı için baskı

Alt başlığını içerir.

1. H0 = Algılanan ebeveyn davranışları ile atılganlık puanları arasında bir ilişki yoktur.

H1 = Algılanan ebeveyn davranışları ile atılganlık puanları arasında bir ilişki vardır.

Her bir kategori ve sahip oldukları alt başlıklar ile atılganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin varlığına korelasyon (Correlations) kullanılarak bakılmıştır. Korelasyon, iki değişkenin birlikte değişiminin bir ölçüsüdür ve korelasyon katsayısı varlığı ile tespit edilir. Korelasyon katsayısı (Pearson Correlation) -1 ile +1 arasında değerler alır ve -1 iki değişken arasındaki negatif korelasyonu, +1 değeri ise pozitif korelasyonu ifade eder. Korelasyon katsayısının 0'a %95 güvenle yakın olması (<0.05) ise iki değişken arasında bir ilişki olmadığını açıklar.

Tablo 4.1. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisinin Betimsel İstatistiği
Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puan	8.81	25.130	151
DESTEKLEYİCİ	55.87	12.453	151

Tablo 4.2. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisinin İlişkisi
Korelasyon

		Atılganlık Puanı	DESTEKLEYİCİ
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	.348**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.000
	Kişi Sayısı	151	151
DESTEKLEYİCİ	Pearson Korelasyonu	.348**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.000	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, korelasyon katsayısını simgeleyen Pearson Korelasyon değeri 0.348 olarak tespit edilmiştir. Buna göre üniversite öğrencilerinin Atılganlık puanları ile ebeveynlerinin Destekleyici Olma özellikleri arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır. Bir başka deyişle %95 güvende destekleyici ebeveyn tutumlarının üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde pozitif ve orta-düşük seviyede bir etkisi olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 4.3. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Çocuk Bakımı Alt Başlığının Betimsel İstatistiği

Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
Çocuk Bakımı	14.17	4.121	151

Tablo 4.4. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Çocuk Bakımı Alt Başlığının İlişkisi

Korelasyon

		Atılganlık Puanı	Çocuk Bakımı
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	.239**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.003
	Kişi Sayısı	151	151
Çocuk Bakımı	Pearson Korelasyonu	.239**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.003	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri 0.239 olarak tespit edilmiştir. Buna göre, %95 güvende üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde anne-babaların ihtiyaç duyulduğu anlarda yardım etmelerinin pozitif ve düşük seviyede bir etkisi olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 4.5. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Başlığının Betimsel İstatistiği
Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
Yardımcı Olma	13.07	3.982	151

Tablo 4.6. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Başlığının İlişkisi
Korelasyon

		Atılganlık Puanı	Yardımcı Olma
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	.384**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.000
	Kişi Sayısı	151	151
Yardımcı Olma	Pearson Korelasyonu	.384**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.000	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri 0.384 olarak tespit edilmiştir. Buna göre, %95 güvende üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde ebeveynlerinin kendilerine amaçlarına ulaşmada yardımcı olmalarının pozitif ve orta seviyede bir etkisi olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 4.7. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Tutarlı Disiplin Alt Başlığının Betimsel İstatistiği

Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
Tutarlı Disiplin	13.06	4.099	151

Tablo 4.8. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Tutarlı Disiplin Alt Başlığının İlişkisi

Korelasyon

		Atılganlık Puanı	Tutarlı Disiplin
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	.306**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.000
	Kişi Sayısı	151	151
Tutarlı Disiplin	Pearson Korelasyonu	.306**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.000	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri 0.306 olarak tespit edilmiştir. Bu, %95 güvende üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde ebeveynlerinin kendilerine göstermiş oldukları kısıtlama ya da cezalandırma gibi davranışlarını sebeplendirerek açıklamalarının pozitif ve orta-düşük seviyede bir etkisi olduğunu ifade eder.

Tablo 4.9. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Standartların Belirliliği Alt Başlığının Betimsel İstatistiği

Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
Standartların Belirliliği	15.57	3.228	151

Tablo 4.10. Atılganlık Puanı ve Destekleyici Olma Kategorisindeki Standartların Belirliliği Alt Başlığının İlişkisi

Korelasyon

		Atılganlık Puanı	Standartların Belirliliği
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	.176**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.031
	Kişi Sayısı	151	151
Standartların Belirliliği	Pearson Korelasyonu	.176**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.031	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri 0.176 olarak tespit edilmiştir. Bu, %95 güvende üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde ebeveynlerinin kendilerine beklentilerinin ve yaptırımlarının neler olduğunun bireye önceden bileceği şekilde aktarmalarının pozitif ve düşük seviyede bir etkisi olduğunu ifade eder.

Tablo 4.11. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisinin Betimsel İstatistiği
Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
CEZALANDIRMA	35.95	11.744	151

Tablo 4.12. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisinin İlişkisi
Korelasyon

		Atılganlık Puanı	CEZALANDIRMA
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	-.292**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.000
	Kişi Sayısı	151	151
CEZALANDIRMA	Pearson Korelasyonu	-.292**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.000	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri - 0.292 olarak tespit edilmiştir. Buna göre üniversite öğrencilerinin Atılganlık puanları ile ebeveynlerinin kendilerini cezalandırmalarıyla arasında negatif korelasyon bulunmaktadır. Bir başka deyişle, %95 güvende cezalandırıcı ebeveyn tutumlarının üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde negatif ve orta-düşük seviyede bir etkisi olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 4.13. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Ayrıcalıktan Yoksunlaştırma Alt Başlığının Betimsel İstatistiği

Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
Ayrıcalıktan Yoksunlaştırma	7.05	3.647	151

Tablo 4.14. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Ayrıcalıktan Yoksunlaştırma Alt Başlığının İlişkisi

Korelasyon

		Atılganlık Puanı	Ayrıcalıktan Yoksunlaştırma
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	-.242**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.003
	Kişi Sayısı	151	151
Ayrıcalıktan Yoksunlaştırma	Pearson Korelasyonu	-.242**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.003	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri - 0.242 olarak tespit edilmiştir. Buna göre, %95 güvende üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde, ebeveynlerinin kendilerini ayrıcalıklarından yoksunlaştırmalarının negatif ve düşük seviyede bir etkisi olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 4.15. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Fiziksel Cezalandırma Alt Başlığının Betimsel İstatistiği

Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
Fiziksel Cezalandırma	5.94	3.095	151

Tablo 4.16. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Fiziksel Cezalandırma Alt Başlığının İlişkisi

Korelasyon

		Atılganlık Puanı	Fiziksel Cezalandırma
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	-.235**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.004
	Kişi Sayısı	151	151
Fiziksel Cezalandırma	Pearson Korelasyonu	-.235**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.004	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri - 0.235 olarak tespit edilmiştir. Buna göre, %95 güvende üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde, ebeveynlerinin kendilerini fiziksel olarak cezalandırmalarının negatif ve düşük seviyede bir etkisi olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 4.17. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Duygusal Cezalandırma Alt Başlığının Betimsel İstatistiği

Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
Duygusal Cezalandırma	22.95	7.019	151

Tablo 4.18. Atılganlık Puanı ve Cezalandırma Kategorisindeki Duygusal Cezalandırma Alt Başlığının İlişkisi

Korelasyon

		Atılganlık Puanı	Duygusal Cezalandırma
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	-.259**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.001
	Kişi Sayısı	151	151
Duygusal Cezalandırma	Pearson Korelasyonu	-.259**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.001	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri - 0.259 olarak tespit edilmiştir. Buna göre, %95 güvende üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde, ebeveynlerinin kendilerini duygusal olarak cezalandırmalarının negatif ve düşük seviyede bir etkisi olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 4.19. Atılganlık Puanı ve Kontrol Etme Kategorisinin Betimsel İstatistiği
Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
KONTROL ETME	9.66	3.644	151

Tablo 4.20. Atılganlık Puanı ve Kontrol Etme Kategorisindeki Koruyuculuk Alt Başlığının İlişkisi

Korelasyon

		Atılganlık Puanı	KORUYUCULUK
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	-.408**
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.000
	Kişi Sayısı	151	151
KORUYUCULUK	Pearson Korelasyonu	-.408**	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.000	
	Kişi Sayısı	151	151

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (iki yönlü).

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri - 0.408 olarak tespit edilmiştir. Buna göre üniversite öğrencilerinin Atılganlık puanları ile ebeveynlerinin kendileri üzerindeki koruyucu tutumları arasında negatif korelasyon bulunmaktadır. Bir başka deyişle, %95 güvende ebeveynlerin kaygıları sebebiyle hayatlarına getirdikleri sınırlamalar ile üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde negatif ve orta-yüksek seviyede bir etkisi olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 4.21. Atılganlık Puanı ve Talepkarlık Kategorisinin Betimsel İstatistiği
Betimsel İstatistik

	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı
Atılganlık Puanı	8.81	25.130	151
TALEPKARLIK	13.14	4.236	151

Tablo 4.22. Atılganlık Puanı ve Talepkarlık Kategorisindeki Başarı için Baskı Alt Başlığının İlişkisi

Korelasyon

		Atılganlık Puanı	Başarı için Baskı
Atılganlık Puanı	Pearson Korelasyonu	1	-.043
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi		.597
	Kişi Sayısı	151	151
Başarı için Baskı	Pearson Korelasyonu	-.043	1
	İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.597	
	Kişi Sayısı	151	151

Spss üzerinde yapılan korelasyon analizinde, Pearson Korelasyon değeri - 0.043 olarak tespit edilmiştir. Buna göre üniversite öğrencilerinin Atılganlık puanları ile ebeveynlerinin kendileri üzerinde başarılı olmaları için uyguladıkları baskıyla bir ilişki bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, %95 güvende ebeveynlerin bireyleri akranlarıyla yarıştırmayı, eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapmalarının üniversite öğrencilerinin atılganlıkları üzerinde bir etkisi olmadığı ifade edilebilir.

2. H₀ = Atılganlık puanları üniversite öğrencilerinin lisans ve yüksek lisans düzeylerine göre farklılık göstermemektedir. H₀ : $\mu_1 = \mu_2$

H₁ = Üniversite öğrencilerinin lisans ve yüksek lisans düzeyleri göz önüne alındığında yüksek lisans öğrencilerinin atılganlık puan ortalamaları lisans düzeyine göre yüksek çıkacaktır. H₁: $\mu_1 \neq \mu_2$

Hipotezlerin istatistiksel anlamda doğruluğuna Bağımsız Örneklem t Testi (Independent Sample t Test) uygulanarak bakılmıştır. Bağımsız Örneklem t Testi her bir alt grup (bizim hipotezimizde lisans ve yüksek lisans grupları) normal dağılım özelliği gösterdiğinde ve örneklemelerin büyüklüğü 30'dan fazla olduğunda ($N_{\text{lisans}} = 97$ ve $N_{\text{yükseklisans}} = 54$) iki aritmetik ortalama (aritmetik ortalama lisans = μ_1 ve aritmetik ortalama yükseklisans = μ_2) arasındaki farkın anlamlılığını sorgulamakta kullanılır.

Öncelikle t Test için gereken varsayımların sağlanıp sağlanmadığına bakılması gerekmektedir. Bunun için de örneklemelerin normal dağılım özelliği Test of Normality ile kontrol edilmiştir.

Tablo 4.23. Eğitim Düzeyi için Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a				Shapiro- Wilk		
	Okul	Statistic	Kişi Sayısı	Sig.	Statistic	Kişi Sayısı	Sig.
Atılganlık Puanı	Lisans	.072	97	.200*	.976	97	.079
	Yüksek Lisans	.105	54	.200*	.971	54	.215

*. Gerçek anlamlılığın alt sınırı

a. Lilliefors anlamlılık düzeltmesi

Bu sonuca göre, Shapiro-Wilk testinin Sig. değeri yani Significance (Anlamlılık düzeyi) lisans ve yüksek lisans için 0.05'in üstünde olduğu için (Sig. = 0.200) normal dağılım göstermektedir.

Tablo 4.24. Atılganlık Puanı ve Eğitim Düzeyi Açısından Bağımsız Örneklem t-testi ile Analizi

T Test

Grup İstatistikleri

	Okul	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
Atılganlık Puanı	Lisans	97	7.04	24.677	2.506
	Yüksek Lisans	54	12.00	25.850	3.518

Tablo 4.25. Atılganlık Puanı ve Eğitim Düzeyi için Bağımsız Örneklem Testi

Bağımsız Örneklem Testi

Atılganlık Puanı	Varyansların Eşitliği için Levene Testi	Varyansların Eşitliği için Levene Testi				Eşitlik Ortalamaları için t-testi			95% Farkın Güven Aralığı	
		F	Anlamlılık	t	df	p	Ortalama Farklar	Farkların Standart Hatası	Düşük	Yüksek
	Varyansların Eşit Olduğu Varsayımı	.678	.412	-1.164	149	.246	-4.959	4.262	-13.38	3.463
	Varyansların Eşit Olmadığı Varsayımı			-1.148	105.436	.253	-4.959	4.319	-13.52	3.604

Bağımsız Örneklem t Testi sonuçları incelendiğinde bireylerin eğitim düzeyinin atılganlık puanları arasında önemli bir fark yaratmadığı sonucuna varılır çünkü hesaplanan p değeri 0.246'dır ve bu değer yanılma payı olan 0.05 kritik değerinden büyüktür. Dolayısıyla %95 güvenle H0 hipotezi doğru kabul edilir.

3. H0 = Atılganlık puanları cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. H0: $\mu_1 = \mu_2$

H1 = Erkek öğrencilerin atılganlık puan ortalaması kız öğrencilerin puan ortalamasına göre yüksek çıkacaktır. H1: $\mu_1 \neq \mu_2$

Hipotezlerin istatistiksel anlamda doğruluğuna Bağımsız Örneklem t Testi (Independent Sample t Test) uygulanarak bakılmıştır. Bağımsız Örneklem t Testi her bir alt grup (bizim hipotezimizde kız ve erkek grupları) normal dağılım özelliği gösterdiğinde ve örneklemelerin büyüklüğü 30'dan fazla olduğunda (Nkadın = 96 ve Nerkek = 55) iki aritmetik ortalama (aritmetik ortalama kadın = μ_1 ve aritmetik ortalama erkek = μ_2) arasındaki farkın anlamlılığını sorgulamakta kullanılır.

Öncelikle t Test için gereken varsayımların sağlanıp sağlanmadığına bakılması gerekmektedir. Bunun için de örneklemelerin normal dağılım özelliği Normallik Testi (Test of Normality) ile kontrol edilmiştir.

Tablo 4.26. Cinsiyet Dağılımı için Normallik Testi

Normallik Testi^a

	Kolmogorov-Smirnov ^b				Shapiro- Wilk		
	Okul	Statistic	df	Anlamlılık	Statistic	df	Anlamlılık
Atılganlık puanı	Erkek	.121	55	.042	.948	55	.019
	Kadın	.074	96	.200*	.976	96	.077

*. Gerçek anlamlılığın alt sınırı

a. Cinsiyet =.000 olduğunda atılganlık puanı için geçerli bir durum yoktur. Bu düzeyde istatistik hesaplaması yapılamamaktadır.

b. Lilliefors anlamlılık düzeltmesi

Bu sonuca göre, Shapiro-Wilk testinin Sig. değeri yani Anlamlılık değeri (Significance) kadınlar için 0.05'in üstünde olduğu için %95 güvenle normal dağılım göstermektedir denilebilir. Erkekler için Sig. değeri 0.05'in biraz altındadır (0.042) ve örneklem büyüklükleri kıyaslandığında bu durum ihmal edilerek Bağımsız Örneklem t Test uygulanmıştır.

Tablo 4.27. Atılganlık Puanı ve Cinsiyetin Bağımsız Örneklem t-testi ile Analizi

T Test

Grup İstatistik

	Cinsiyet	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
Atılganlık Puanı	Kadın	96	8.92	22.082	2.254
	Erkek	55	8.64	29.940	4.037

Tablo 4.28. Atılganlık Puanı ve Cinsiyet için Bağımsız Örneklem Testi

Bağımsız Örneklem Test

Atılganlık Puanı	Varyansların Eşitliği için Levene Testi	Eşitlik Ortalamaları için t-testi				95% Farkın Güven Aralığı				
		F	Anlamlılık	t	df	p	Ortalama Farklar	Farkların Standart Hatası	Düşük	Yüksek
Atılganlık Puanı	Varyansların Eşit Olduğu Varsayımı	4.162	.043	.066	149	.948	.280	4.264	-8.145	8.706
	Varyansların Eşit Olmadığı Varsayımı			.061	88	.952	.280	4.624	-8.908	9.469

Bağımsız Örneklem t Testi sonuçları incelendiğinde kadın ve erkek bireylerin atılganlık bakımından önemli bir farklılık göstermediği sonucuna varılır çünkü hesaplanan p değeri 0.948'dir ve bu değer yanılma payı olan 0.05 kritik değerinden büyüktür. Dolayısıyla %95 güvenle H0 hipotezi doğru kabul edilir.

Bağımsız Örneklem t-Testi uygulanmadan önce erkek bireylerin kadın bireyler gibi normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır. Sayısal veriler normal dağılıma sahip olmadığında parametrik olmayan istatistiksel yöntemlere başvurulur. Mann Whitney U Testi, Bağımsız Örneklem t-Testi ön şartları yerine getirilemediğinde kullanılan alternatif bir non-parametrik testtir. Cinsiyetlerin atılganlık üzerinde farklı etkisi olup olmadığına Mann Whitney U Testi ile de bakılmıştır.

Tablo 4.29. Cinsiyetin Atılganlık Puanı Üzerine Etkisinin Analizi için Mann Whitney U Testi ve Kolmogorov- Smirnov Testi Karşılaştırması

Cinsiyet	Sıfır Hipotezi	Test	Anlamlılık Değeri	Karar
Kadın	Atılganlık Puanının Dağılımı Cinsiyet Kategorileri Arasında Aynıdır	Mann Whitney U Testi	.709	Sıfır Hipotezi Doğru Kabul Edilir
Erkek	Atılganlık Puanının Dağılımı Cinsiyet Kategorileri Arasında Aynıdır	Kolmogorov-Smirnov Testi	.548	Sıfır Hipotezi Doğru Kabul Edilir

Tablo 4.30. Atılganlık Puanının Cinsiyet Karşısındaki Durumunu Saptamak Üzere Bağımsız Örneklem Mann Whitney U Testi Özeti

Toplam Kişi Sayısı	151
Mann- Whitney U	2736.500
Wilcoxon W	4276.500
İstatistik Testi	2736.500
Standart Hata	258.545
Standartlaştırılmış İstatistik Testi	.373
Asimptotik İki Yönlü Anlamlılık Düzeyi	.709

Uygulanan non parametrik Mann Whitney U Testinin sonuçlarına göre anlamlılık değeri 0.709 olarak bulunmuştur ve bu değer 0.05'in çok üstünde olduğu için H0 doğru olarak kabul edilir. Yani, Mann Whitney U Testine göre %95 güvenle cinsiyetlere göre atılganlık puanları arasında bir farklılık yoktur.

4. H0 = Anne babanın gelir düzeyi ile üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyleri arasında bir ilişki bulunmamaktadır. H0 : $\mu_1 = \mu_2 = \mu_3$

H1 = Anne babanın gelir düzeyi arttıkça üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyi de artacaktır. H1: $\mu_1 \neq \mu_2 \neq \mu_3$

Hipotezlerin istatistiksel anlamda doğruluğuna Tek Yönlü ANOVA (One-Way ANOVA) uygulanarak bakılmıştır. Tek Yönlü ANOVA analizi, bir faktör çatısı altında, iki ya da ikiden daha fazla bağımsız grubun ortalamalarını karşılaştırmak için kullanılır. Tek Yönlü ANOVA iki temel varsayım üzerine kuruludur. Bu varsayımlar her bir grubun normal dağılımlı olması ve grup varyanslarının homojen olmasıdır. Varsayımların doğruluğu Normallik Testi (Test of Normality) ve Varyansların Homojenlik Testi (Test of Homogeneity of Variances) ile kontrol edilmiştir.

Tablo 4.31. Gelir Düzeyi Dağılımı için Normallik Testi
Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a				Shapiro- Wilk		
	Gelir Düzeyi	İstatistik	df	Sig.	İstatistik	df	Sig.
Atılganlık puanı	Alt	.120	32	.200*	.962	32	.303
	Orta	.050	87	.200*	.990	87	.744
	Üst	.123	32	.200*	.955	32	.193

*. Gerçek anlamlılığın alt sınırı

a. Lilliefors anlamlılık düzeltmesi

Bu sonuca göre, Shapiro-Wilk testinin Sig. değeri yani anlamlılık değeri her bir gelir düzeyi için de (alt seviye gelir, orta seviye gelir ve üst seviye gelir) için 0.05'in üstünde olduğu için normal dağılım göstermektedir.

Tablo 4.32. Atılganlık Puanı Varyans Analizi

		Levene İstatistiği	df1	df2	Anlamlılık
Atılganlık puanı	Ortalamaya Bağlı	1.231	2	148	.295
	Ortancaya Bağlı	1.131	2	148	.326
	Ortancaya Bağlı Düzeltmiş Serbestlik Derecesi	1.131	2	137.198	.326
	Ayıklanmış Ortalamaya Göre	1.225	2	148	.297

Bu sonuca göre, Anlamlılık değeri $0.295 > 0.05$ olduğu için %95 güvenle grupların varyansları homojendir denilebilir.

Tablo 4.33. Aile Gelir Düzeyi ve Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Puanının Tek Yönlü ANOVA Analizi

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Atılganlık puanı	Gruplar Arası	1571.467	2	785.734	1.248	.290
	Gruplar İçi	93157.341	148	629.441		
	Toplam	94728.808	150			

ANOVA tablosu incelendiğinde, Sig. değeri $0.290 > 0.05$ olduğu için Tek Yönlü ANOVA analizi için olan H_0 hipotezi kabul edilir. %95 güvenle, gelir gruplarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur denilebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Atılgan olma davranışı insan ilişkileri yönünden olumlu bir sosyal davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde de popüler bir kavram olan atılganlık pek çok insanın da sahip olmak istediği bir davranış biçimidir. Araştırmamızın amacı atılganlık kavramını derinlemesine inceleyerek, kişinin atılgan davranış kazanma sürecinde onu etkileyebilecek ebeveyn davranışlarını ve diğer bazı değişkenleri sorgulamaktır. Bu nedenle çalışma sırasında algılanan ebeveyn davranışları, cinsiyet, aile gelir düzeyi, kişinin eğitim düzeyi gibi değişkenler ile atılganlığın ilişkisine bakılmıştır.

Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, Kişilerin algıladıkları ebeveyn davranışları ile atılganlık arasında ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Anne babaların çocuklarını yetiştirirken destekleyici bir tutum benimsemeleri, çocuklarına ihtiyacı olan bakımı doğru ve yeterli bir şekilde sağlamaları, tutarlı bir disipline sahip olmaları ve çocuğa karşı belirli standartlar doğrultusunda davranmaları kişinin ilerde daha atılgan bir birey olmasında pozitif yönde etkili bulunmuştur. Aile eğer çocuğa karşı cezalandırıcı bir tutum sergiliyorsa çocuğa karşı fiziksel ya da duygusal anlamda cezalar uygulayıp onu ayrıcalıklarından mahrum bırakma yoluna gidiyorlarsa bu durumun kişinin atılganlığına negatif yönde etki ettiği gözlemlenmiştir. Ayrıca ailelerin çocuğa karşı talepkâr olmaları ve başarılı olması için sürekli baskı uygulamalarının ilerleyen zamanlarda kişinin atılganlığına bir etkisi bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada kullanılan demografik değişkenlerin atılganlıkla ilişkisine baktığımızda da kişinin eğitim düzeyinin yani lisans ya da yüksek lisans öğrencisi olmasının atılganlık düzeylerine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet açısından değerlendirdiğimizde kadın ve erkek katılımcılar arasında atılganlık envanterinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ailelerinin gelir düzeyi ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiye baktığımızda ise bu iki değişken arasında bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

Literatürü incelediğimizde araştırmamızla benzerlik gösteren makalelere ulaşıldığı gibi farklı sonuçlar elde eden çalışmalarla da karşılaşmıştır.

5. Algılanan Ebeveyn Davranışları ve Atılganlık İlişkisi

Çalışmalarımız ışığında algılanan anne baba davranışları ve atılganlık arasında ilişki bulunmuştur. Literatür araştırması yaptığımızda konuyla ilgili farklı sonuçlar elde eden araştırmalarla karşılaşılmıştır.

Bireylerin hayatlarında anne babanın rolü yadsınamaz. Anne babalar çocuklarını yetiştirirken çocuklarına karşı sahip oldukları davranış biçimleri onların atılganlık düzeylerini etkilediği düşünülmektedir. Çalışmamızın istatistiksel sonuçları da bu görüşü destekler niteliktedir.

Araştırmamızda bahsedildiği üzere demokratik anne baba tutumuna sahip aileler çocuk yetiştirirken daha özenli davranmakta, çocuklarını birer birey olarak kabul etmekte ve süreci bu duruma göre yönetmektedirler. Aile çocuğa karşı her zaman net ve tutarlı davranmakta, gerektiğinde onu kendi kararlarını alabilme ve sorumluluk alabilme noktasında desteklemektedir. Bu durum çocuğun özgüvenini olumlu şekilde etkilemekte ve yaşantıları boyunca kendi kararlarını alma noktasında daha başarılı olma ve atılgan bir davranış sergilemeleri noktasında teşvik etmektedir. Özmen, yaptığı çalışma sonucunda demokratik ebeveyn tutumuna sahip bireylerin daha atılgan oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bizim çalışmamızda benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ailelerin destekleyici olması gerekli bakımı vermesi, tutarlı olmaları, gerekli durumlarda yardıma hazır olmaları bireylerin atılganlık envanterinden aldıkları puanları pozitif yönde etkilemektedir. Diğer taraftan otoriter olarak algılanan ebeveyn tutumları kişinin atılganlığın olumsuz yönde etki etmektedir.¹²³ Otoriter ebeveynler çocuklarını baskılamaktalar eğer çocuk onların istediği doğrultuda davranmıyorsa cezalandırma yöntemine başvurmakta bu durum çocuğunda bireyselliğini büyük ölçüde etkilemektedir. İlerleyen yaşlarda çocuk kendi kararlarını alabilmek büyük bir sıkıntı haline gelebilmektedir. Bu durum kişiyi dışardan yönlendirmeye açık hale getirerek onun daha pasif ve çekingen olmasına neden olacaktır. Saruhan'a göre atılgan bireyler annelerini ve babalarını demokratik olarak değerlendirirken atılganlık seviyesi düşük çıkan bireyler daha çok otoriter ebeveyne sahip olduklarını belirtmişlerdir.¹²⁴

Bizim çalışmamızdan farklı olarak Güler yaptığı çalışma sırasında aile tutumlarının atılganlık ile ilişkili olmadığını saptamıştır. Olumlu aile tutumuna sahip ailelerde yetişen bireylerin olumsuz aile tutumuna sahip ailelerde yetişen bireyler karşılaştırılmış sonrasında atılganlık envanterinden aldıkları puanların ortalamaları

¹²³ Özmen a.g.e., s.67

¹²⁴ Saruhan a.g.e., s.123

arasında çok küçük bir farka rastlanmış ve çalışma bu noktada aile tutumunun atılganlıkla ilişkili olmadığı şeklinde sonuçlandırılmıştır.¹²⁵ Bunun nedeni yapılan çalışmanın hemşirelik öğrencileriyle yürütülmüş olması olabilir. Meslek olarak hemşirelik, bireylerin her an acil bir duruma karşı hazırlıklı olmalarını ve atılgan olup kişiye müdahale etmelerini gerektiren bir meslek dalıdır. O nedenle de aile tutumlarının atılganlığa çok düşük düzeyde etki ettiği sonucuna ulaşılmış olabilir. Üniversite öğrencileriyle yapılan bir başka çalışma sonrasında bizim araştırma sonuçlarımızdan farklı olarak öğrencilerin atılganlık puanları birbirine yakın ya da aynı olduğu gözlenmiş ve anne baba tutumlarının bu duruma bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Çalışma sırasında bu durumun nedeninin aslında anne baba tutumlarının direkt olarak kişinin atılganlığını desteklemeye yönelik olmadığından dolayı sonuçların bu şekilde çıktığı belirtilmiştir.¹²⁶

Akıncı Doğan'ın çalışmasını incelediğimizde, anne baba tutumları ile atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunduğunu görmekteyiz. Bu noktada, demokratik bir tutum benimseyen ebeveynlerin çocukları daha atılgan bireyler olarak yetişirken, otoriter baskıcı tutumla büyütilen çocuklar daha az atılgan olma davranışı göstermektedirler.¹²⁷ Bu çalışma bizim ulaştığımız sonuçları destekler niteliktedir. Demokratik aileler çocuklarına daha sağlıklı, eşitlikçi, saygılı ve destekleyici bir aile ortamı sundukları için bu çocuklar daha atılgan hakkını savunabilen, gerektiğinde hayır diyebilen, başkalarının da hakkını gözetebilen bireyler olarak büyümektedirler. Diğer taraftan otoriter ve baskıcı bir ailede yetişen çocuklar birey olma süreçlerini tamamlayamadıkları için çekingen olma eğilimi göstermektedirler.

5.1. Cinsiyet ve Atılganlık İlişkisi

Araştırmamızın hipotezlerinden birisi de erkek öğrencilerin atılganlık puan ortalaması kız öğrencilerin puan ortalamasına göre yüksek çıkacağı üzerineydi. Kız ve erkeklerin toplumumuzda yetiştirilme tarzları göz önüne alındığında pek çok aile kız çocuklarına karşı daha korumacı ve baskıcı davranma eğiliminde iken erkekler de durum tam tersi daha özgür bireyler olarak yetiştirilmektedir. Bu durumdan hareketle cinsiyetler arasında atılganlık düzeyleri açısından fark oluşacağı beklenmiştir. Ancak istatistik verilerine baktığımızda atılganlık puanları açısından erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

¹²⁵ Güler a.g.e. s.46

¹²⁶ Dagnev ve Asrat a.g.e., s.228

¹²⁷ Akıncı doğan a.g.e., s.98

Benzer çalışmalara baktığımızda, Çam yürüttüğü çalışma sırasında cinsiyet değişkeninin bireyin atılganlığına etkisi olup olmadığına bakmıştır. Çalışmada kadın ve erkek katılımcılar arasında atılganlık düzeyi açısından farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.¹²⁸ Aydın'ın cinsiyet ve cinsiyet rolleri açısından atılganlık seviyesi üzerine yaptığı incelemesine cinsiyetin kadın ya da erkek olması durumunun atılganlık üzerine etkisi olmadığını saptamıştır. Böylelikle, çalışmasında üniversite öğrencileri arasında cinsiyetin atılgan olma durumunu etkilemeyeceği sonucuna varmıştır.¹²⁹ Uzuntarla ve arkadaşları, yaptıkları çalışma sırasında kadın ve erkek katılımcılar arasında atılganlık puanları açısından bir farklılık bulamamışlardır.¹³⁰ Sonuçlarımızla benzerlik gösteren bir başka çalışma ise göstermiştir ki kadın ve erkek katılımcılar arasında atılganlık puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.¹³¹

Bizim çalışmamızdan farklı olarak Arkan'ın çalışmasında atılganlık puanları üzerinde cinsiyetin bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma ışığında erkek katılımcıların atılganlık puan ortalaması kadın katılımcıların puan ortalamasına göre yüksek çıkmıştır.¹³² Arkan bu çalışmayı ergenlik çağındaki bireylerle yürütmüştür. Bu dönemlerde erkekler ve kızlar arasında gelişimsel ve duygusal açıdan farklılıklar olacağı göz önünde bulundurulduğunda çalışmasının sonuçları bu şekilde sonuçlanmış olabilir. Güler'in hemşirelik öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucunda kadınların daha atılgan erkeklerin ise daha çekingen oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ancak araştırmacı bu sonucu yorumlarken çalışma grubu içerisindeki kültürel farklılıklara da dikkat çekmiştir. Örneklem grubunda K.K.T.C.'li öğrencilerin çoğunlukta olmasının kültürel farklılıklardan dolayı sonucu etkileyebileceğini belirtmiştir.¹³³

Yapılan bir diğer çalışma da atılganlığın cinsiyet rolleri açısından farklılığını incelerken kadın ve erkek katılımcıların farklı durumlar karşısındaki atılganlık düzeyleri test edilmiştir. Mathison ve Tucker bu çalışma ışığında, erkeklerin toplumsal durumlarda kadınlara oranla daha atılgan oldukları, tartışma gerektiren durumlarda yine erkeklerin kadınlardan daha atılgan davranabildikleri ve erkeklerin,

¹²⁸ İbrahim Çam, "An Investigation of High School Seniors' Assertiveness Level Based on Their Demographic Characteristics", *Academic Journals*, 2015, Cilt:10, 615-621, s.618.

¹²⁹ Betül Aydın, "Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Açısından Atılganlık Seviyesinin İncelenmesi", *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1991, Cilt:3, 25-36, s.33.

¹³⁰ Yasin Uzuntarla vd., "Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerinin Analizi", *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2016, Cilt:15, 98-104, s.101.

¹³¹ Asrat Dagnew, Aster Asrat, "the Role of Parenting Style and Gender on Assertiveness among Undergraduate Students in Bahir Dar University", *Saudi Journal of Humanities and Social Sciences*, 2017, Cilt:2, 223-229, s.228.

¹³² Rabia Karaaslan Arkan, Ergenlerin Atılganlık, Utangaçlık ve Yalnızlık Düzeyleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2016, s. 47 (**Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi**).

¹³³ Rasiha Güler, Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, 2011, s.44 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

yüksek statü sahibi birine karşı herkesin içerisinde fikirlerini savunabildiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, karşı cinsle flört etme gibi durumlarda erkeklerin kadınlara göre daha çekingen davrandıkları tespit edilmiştir.¹³⁴ Bu çalışma ışığında erkeklerin iş ortamında daha atılgan davranmalarının ve kadınlarında sosyal ilişkiler esnasında daha atılgan olmalarının sebebi kültürel açıdan kadın- erkek farklılığından kaynaklanmış olabilir.

Aktaş çalışmasını üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri ve atılganlık seviyeleri üzerine yürütmüştür. Bu süreçte atılganlığın cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığı sorusunu incelemiştir. Yaptığımız çalışmadan farklı olarak Aktaş, cinsiyetler arasında atılganlık seviyesi açısından anlamlı bir ilişki bulamamıştır.¹³⁵

Cinsiyet değişkeni açısından atılganlık davranışını değerlendiren çalışmalar incelendiğinde, literatürde farklı sonuçlara ulaşan pek çok çalışmaya rastlanılmıştır. Bu durumun nedeni kadın ve erkek olmanın ötesinde kişilerin sahip oldukları cinsiyetten bağımsız olarak içinde buldukları kültür, ailelerinin yetiştirme tutumları, arkadaş çevrelerinin çeşitliliği gibi pek çok farklı değişkenin olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir.

5.2. Aile Gelir Düzeyi ve Atılganlık İlişkisi

Araştırmamız sırasında incelediğimiz değişkenlerden bir diğeri ise ailelerin gelir düzeyleriydi. Hipotezimiz doğrultusunda ailelerin gelir düzeyi arttıkça üniversite öğrencilerinin de atılganlık seviyelerinin artacağı yönündeydi. Ailenin üst düzey gelire sahip olması durumu kişinin yaşam biçimini etkilemektedir. Maddi olanaklar içinde yetişen bireylerin istediklerini yapabilme konusunda daha rahat olacakları varsayılarak daha kendine güvenli ve atılgan olacakları düşünülmüştür. Aksine maddi olanakları kısıtlı bireylerin sosyal olanakları da kısıtlanmakta bu durum onları olumsuz etkilemektedir. Bunun sonucunda da kişinin daha çekingen olabileceği düşünülmüştür. İstatistik sonuçlarına baktığımızda ise üniversite öğrencilerinin atılganlık puanları ile ailelerinin gelir düzeyleri arasında ilişki bulunmadığı saptanmıştır. Ancak bu durum örneklem grubumuzun çoğunluğunun kendilerini orta gelirli olarak adlandırmasından kaynaklı olabilir. Literatür taramasında gelir düzeyi

¹³⁴ David L. Mathison ve Raymond K. Tucker, "Sex Differences in Assertiveness Behavior: a Research Extension", *Psychological Reports*, 1982, Cilt: 51, 943-948, s.947.

¹³⁵ Ufuk Aktaş, Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Atılganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, 2016, s.70 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ile ilgili bulunan çalışmalarda hem hipotezimizi destekleyen hem de farklı sonuçlara ulaşmış araştırmalarla karşılaşmıştır.

Literatür incelendiğinde çalışmamızla paralellik gösteren araştırmalara rastlanmıştır. Örgün'ün yürüttüğü çalışma sırasında ailelerin gelir düzeyleri ile çocukların atılganlıkları arasında bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır.¹³⁶ Aynı şekilde Aktaş'ın çalışmasında da ailenin gelir düzeyinin yüksek ya da düşük olması kişilerin atılganlık düzeyini etkilemediği bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹³⁷ Dinçer ve Öztunç, araştırmalarında ekonomik gelir düzeyi ile atılganlık arasında anlamlı bir fark bulamamıştır.¹³⁸ Gelir düzeyinin atılganlığa etki etmemesinin sebebi, bizim düşündüğümüzün aksine alt gelir grubuna mensup bireylerin geçimlerini sağlayabilmeleri adına daha girişken olmak durumunda olmaları gerektiğinden kaynaklanmış olabilir.

Saruhan yürüttüğü çalışma sırasında aile gelir düzeyinin atılganlık açısından etkisi olduğunu belirtmiştir. Bizim çalışmamızdan farklı olarak, atılgan davranış özelliğini sahip bireylerin alt gelir düzeyine sahip ailelerden geldikleri sonucuna ulaşılırken, atılgan olmayan ya da üst düzey atılganlık özellikleri gösteren bireylerin üst gelir grubuna mensup ailelerin çocukları olduğu sonucuna ulaşmıştır.¹³⁹ Benzer şekilde Gacar ve Coşkuner'in sporcularla yaptığı çalışmada aylık gelir düzeyi 500-1000 TL arasında olan aileler ve aylık geliri 500 TL ve altı olan aileler karşılaştırılmış ve sonuç olarak yüksek gelir düzeyine sahip ailelerde yetişen bireylerin daha atılgan oldukları sonucuna ulaşılmıştır.¹⁴⁰ Bu iki çalışmayı da incelediğimizde, ikisi de örneklem grubu olarak lise düzeyinde ki öğrencileri tercih etmişlerdir. Bu çağlarda öğrenciler, arkadaşlarıyla katıldıkları sosyal aktiviteler esnasında onlarla aynı düzeyde para harcayabilme durumlarına göre arkadaşları arasında kabul görmekte ya da dışlanabilmektedir. Bu nedenle arkadaşlarıyla aynı gelir düzeyine sahip olamadıkları ve aktivitelerin çoğuna katılmadıkları için alt gelir grubuna mensup öğrenciler kendilerini daha pasif, atılgan olamayan bireyler olarak görüyor olabilirler.

5.3. Eğitim Düzeyi ve Atılganlık İlişkisi

Çalışmamız sırasında öğrencilerin eğitim düzeyinin lisans ya da yüksek lisans olmasının atılganlıklarını etkileyeceği hipotezi benimsenmiştir. Yüksek lisans öğrencilerinin yaş ortalamalarının yüksek olacağı için insan ilişkilerinde daha

¹³⁶ Örgün a.g.e., s.91

¹³⁷ Aktaş a.g.e., s.67

¹³⁸ Dinçer ve Öztunç a.g.e., s.30

¹³⁹ Saruhan a.g.e., s.122

¹⁴⁰ Gacar ve Coşkuner a.g.e., s.201

deneyimli olacakları ve bu durumun onları daha atılgan yapacağı düşünölmüştür. Ancak istatistik verilere bakıldığında öğrencilerin lisans eğitimi ya da yüksek lisans eğitimi almalarının atılganlık puanlarına bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dagnew ve Asrat üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışma sırasında bizim çalışmamızla benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin birinci sınıfta ya da ikinci sınıfta olmalarının aldıkları atılganlık puanları açısından bir etkisi bulunmamaktadır.¹⁴¹

Aktaş 392 fakülte ve yüksekokul öğrencisiyle yürüttüğü çalışma sırasında öğrencilerin okudukları yıllara göre gruplayarak atılganlıklarına bakmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde ise bizim çalışmamızdan farklı bir şekilde öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf ile atılganlık seviyesi arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. 1. Sınıf öğrencilerinin 2. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerine oranla daha atılgan oldukları tespit edilmiştir.¹⁴² Sonuçların bu şekilde çıkmasında örneklem sayısının bizim çalışmamızdan fazla olmasından kaynaklanmış olabilir. Tatar'ın araştırma sonuçlarını incelediğimizde, bizim çalışmamızdan farklı olarak eğitim düzeyinin atılganlık puanlarını etkilediği yönünde bulunmuştur. Yüksek lisans eğitimi alan öğrencilerin atılganlık düzeyleri lisans öğrencilerinin atılganlık düzeylerinden daha yüksek çıkmıştır.¹⁴³ Deniz'in 1. ve 3. sınıf üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada, 3. sınıf öğrencilerinin atılganlık seviyelerinin 1. sınıfa devam eden öğrencilerin atılganlık seviyelerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.¹⁴⁴ Bu durum üniversiteye yeni başlayan bireylerde seçtikleri mesleklere istinaden daha hayalperest ve daha hevesli olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

¹⁴¹ Dagnew ve Asrat a.g.e., s.226.

¹⁴² Aktaş a.g.e., s.62

¹⁴³ Adem Tatar, "Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Seviyelerinin Eğitim Düzeyi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Ulakbilge*, 2017, Cilt:6, 113-125, s.121.

¹⁴⁴ Engin M. Deniz, Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Kültürel Farklılıklara Dayalı Atılganlıkları Üzerine Bir Atılganlık Eğitimi Denemesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 1997, s.40, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ÖNERİLER

Davranış biçimlerine bakıldığında atılganlık en sağlıklı davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmamız atılganlığı etkileyebileceğini düşündüğümüz değişkenler üzerine yürütülmüştür.

Çalışmanın örneklem grubunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Gelecekteki yapılacak olan çalışmalarda örneklem grubu değiştirilebilir. Lise ve üniversite öğrencileri arasında yapılabilir.

Çalışma süresince atılganlık kavramı algılanan anne baba davranışları, cinsiyet, aile gelir düzeyi ve eğitim düzeyi açısından değerlendirilmiştir. İlerleyen çalışmalar için değişkenler değiştirilerek, ebeveynlerin boşanma durumunun kişinin atılganlık düzeyine etkisine bakılabilir. Çekirdek aile ve geniş ailede yaşamının atılganlığa etkisi araştırılabilir.

Gelir düzeyinin atılganlığa etkisi incelenirken alt, orta ve üst gelir düzeyi olarak belirtmek yerine rakamsal bir betimleme tercih edilebilir. Böylece kişilerin gelir düzeyleri hakkında daha net bilgi alınmış olur.

Katılımcılara atılganlık eğitimi uygulanabilir. Böylece, araştırmanın başlangıcında sahip oldukları atılganlık düzeyinin araştırma sonunda gelişip gelişmediğine bakılabilir.

Araştırmamız devlet ve vakıf üniversiteleri arasında yapılmıştır. Bunun haricinde yüksekokullarda dahil edilerek yeni bir çalışma yürütülebilir.

Belirli bir meslek grubundan örneklem seçilerek onlara yönelik atılganlık düzeyi incelemesi yapılabilir.

Aile yanında üniversite okuyan bireylerle, ailesinden uzak bir şehirde üniversite okuyan bireylerin atılgan olma düzeyleri incelenebilir.

Atılganlık kavramı Türkçeye çevrilirken birkaç anlamda karşımıza çıkmıştır. Bu anlamsal farklılıkları saptayabilmek adına atılganlığın psikopatolojik açıdan değerlendirmesi yapılabilir. Hiperaktiviteden ya da antisosyal kişilik bozukluğundan farkı nedir şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

BECK Elisabeth ve BECK Ulrich , Aşkın Normal Kaosu, (Çev.: Nafer Ermiş), İmge Kitapevi, İstanbul, 2012.

BORA Aksu, ERGUR Ali, BOZKURT Veysel, AKTAY Yasin, DEMİREL Tanel, KALAYCIOĞLU Sibel, ERGÜL Hakan, GÖKALP Emre, TATLİCAN Ümit, Sosyal bilimlerde temel kavramlar, Açıköğretim Yayınları, Eskişehir, 2012.

CANATAN Kadir ve YILDIRIM Ergün, Aile Sosyolojisi, Açılımkitap, İstanbul, 2009.

CÜCELOĞLU Doğan, İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları, 20. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul. 2011.

KRİSH Steven J., Children, Adolescent and Media Violence a Critical Look at the Research, SAGE Publications, Inc., United States of America, 2012.

LAMB Michael M., The Role of the Father in Child Development, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2004.

LERNER Richard M. ve JOVANOVIĆ Jasna, Cognitive and Moral Development, Academic Achievement in Adolescence, Garland Publishing, Inc., USA, 2016.

LIGHTFOOT Cynthia, COLE Michal, COLE R. Sheila, The Development of Children, Worth Publishers, New York, 2012.

SAYGILI Sefa, Çocuklarda Davranış Bozuklukları, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

YAVUZER Haluk, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2014.

MAKALELER

AKGÖZ ÇEVİK Semra, Atılganlık ve Kadın, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi,4, 2011.

AKTAŞ Gül, Günümüz Toplumlarında Anneliğin Değişen Biçimlerini Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerinden Değerlendirmek, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 36, 2009.

ASLAN Esra, Benlik Kavramı ve Bireylerin Yaşamındaki Etkileri, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi,4, 1992.

AYDIN Betül, Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerini Açısından Atılganlık Seviyesinin İncelenmesi, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,3, 1991.

BAUMRIND Diana, Current Patterns of Parental Authority. Developmental Psychology, 4, 1971

BAUMRIND Diana, Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior, Child Development, 37, 1966.

BAUMRIND Diana, Patterns of Parental Authority and Adolescent Autonomy, New Directions for Child and Adolescent Development, 108, 2005.

BRAGINSKY Dorothea D., Parent-Child Correlates of Machiavellianism and Manipulative Behavior, Psychological Reports, 27, 1970.

- BROWN Eva C.ve GUY Rebecca F., The Effects of Sex and Machiavellianism on Self-Disclosure Patterns, Social Behavior and Personality: An International Journal,11,1983.
- CHANDLER Theodore A., Cook Bettyanne and Dugovics David A., Sex Differences in Self-Reported Assertiveness, Psychological Reports, 43, 1978.
- CRASSINI Boris, LAW H.G. and WILSON E., Sex Differences In Assertive Behaviour?, Australian Journal of Psychology, 31, 1979.
- ÇAM İbrahim, an Investigation of High School Seniors' Assertiveness Level Based on Their Demographic Characteristics, Academic Journals, 10, 2015.
- ÇERİK Şule, Ailelerin Gençlere Karşı Tutumları ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerinde Bir Araştırma, Ege Akademik Bakış Dergisi, 2, 2002.
- DAGNEW Asrat, ASRAT Aster, The Role of Parenting Style and Gender on Assertiveness among Undergraduate Students in Bahir Dar University, Saudi Journal of Humanities and Social Sciences, 2, 2017.
- DELUTY Robert H., Consistency of Assertive, Aggressive, and Submissive Behavior for Children, Journal of Personality and Social Psychology, 49, 1985.
- DEMİRİZ Serap ve ÖĞRETİR A. Dilek, Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 2007.
- DEVEREUX Edward C., Bronfenbrenner Urie and Rodgers Robert R., Child-Rearing in England and the United States: A Cross-National Comparison, Journal of Marriage and Family, 31, 1969.
- DİNÇER Feray ve ÖZTUNÇ Gürsel, Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi, 2009.
- DORNBUSCH Sanford M., RITTER L. Philip, LEIDERMAN P. Herbert, ROBERTS F. Donald and FRALEIGH J. Michael, The Relation of Parenting Style to Adolescent School Performance, Child Development, 58, 1987.
- EDOBOR Odiase J. and EKECHUKWU Rosemary, Parenting Styles and Personality Traits Among Senior Secondary School Students In Rivers State Nigeria, West African, British Journal of Psychology Research, 3, 2015.
- ERDOĞAN Ömer ve UÇUKOĞLU Hülya, İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, Kastamonu Eğitim Dergisi, 19, 2011.
- GACAR Atalay ve COŞKUNER Zeki, Güreşçilerin Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, e-Journal of New World Sciences Academy, 5, 2010.
- GILBERT Paul and ALLAN Steven, Assertiveness, Submissive Behaviour And Social Comparison, British Journal of Clinical Psychology, 33, 1994.
- GÜNEY Semra ve MANDACI Gamze, Makyavelizm ve Etik Algısı İlişkileri: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma, H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,27, 2009.

HESS Elizabeth P., BRIDGWATER Carol A., BORNSTEIN Philip H. and SWEENEY Teresa M., Situational Determinants in the Perception of Assertiveness: Gender-Related Influences, Behavior Therapy, 11, 1980.

JAKUBOWSKI-SPECTOR Patricia, Facilitating the Growth of Women Through Assertive Training. The Counseling Psychologist, SAGE Social Collections, 4,1973.

KABAKÇI Yurdakul Işıl, DÖNMEZ Onur, YAMAN Fatih, FERHAN ODABAŞI Hatice, Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 12, 2013.

KARTAL Hülya ve BİLGİN Asude, Anne-Babaların Kız ve Erkek Çocuklarına Uyguladıkları Psikolojik Saldırganlık Davranışları, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2, 2009.

KAWABATA Yoshito, ALINK Lenneke R.A., TSENG Wan-Ling, IJZENDOORN VAN Marinus H. and CRICK Nicki R., Maternal and Paternal Parenting Styles Associated with Relational Aggression in Children And Adolescents: A Conceptual Analysis and Meta-Analytic Review, Developmental Review, 31, 2011.

KIMBLE Charles E., MARSH Nancy B. and KISKA Andrew C., Sex, Age, and Cultural Differences in Self-Reported Assertiveness, Psychological Reports, 55, 1984.

LAZARUS Arnold A., On Assertive Behavior: a Brief Note, Behavior Therapy, 4, 1973.

LEVINE Robert A., Human Parental Care: Universal Goals, Cultural Strategies, Individual Behavior, New Directions for Children and Adolescent Development, 40, 1988.

MATHISON David L. ve TUCKER Raymond K., Sex Differences in Assertiveness Behavior: a Research Extension, Psychological Reports, 51, 1982.

MAVİLİ Aliye, FEYZAL KESEN Nur, DAŞBAŞ Serap, Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 33, 2014.

MCDONALD Jr. A.P., Internal-External Locus of Control: Parental Antecedents, Journal of Consulting and Clinical Psychology, 37, 1971.

O'CONNOR Elinor M. and SIMMS Christopher M., Self-Revelation as Manipulation: The Effects of Sex And Machiavellianism on Self-Disclosure" Social Behavior and Personality: An International Journal,18, 1990.

RATHUS Spencer A, a 30-item Schedule for Assessing Assertive Behavior. Behavior Therapy, Behavior Therapy, 1973.

RICHARDS Lynne, ROLLERSON Beverly and PHILLIPS James, Perception of Submissiveness Implacations for Victimization, The Journal of Psychology, 125, 1991.

SCHWARTZ Robert M. and GOTTMAN John M., Toward a Task Analysis of Assertive Behavior, Journal of Consulting and Clinical Psychology,44, 1976.

SERT Sezer, Farklı Çocuğun Anne- Babası Olmak, Sapiens Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi, 5, 2006.

SEZER Özcan ve OĞUZ Vuslat, Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Ana Baba Tutumları ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 2010.

SEZER Özcan, Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 2010.

STEBBINS Charles A., KELLY Bryn R., TOLOR Alexander and POWER Marry E., Sex Differences in Assertiveness in College Students, The Journal of Psychology, 95, 1977.

SÜMER Nebi, GÜNDOĞDU AKTÜRK Elçin, HELVACI Elif, Anne- Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış, Türk Psikoloji Yazıları,13, 2010.

TANER DERMAN Meral ve BAŞAL Handan Asude, Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 2013.

TATAR Adem, Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Seviyelerinin Eğitim Düzeyi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Ulakbilge, 6, 2017.

TIMMINS Fionna and MCCABE Catherine, How Assertive Are Nurses In The Workplace? A Preliminary Pilot Study, Journal of Nursing Management, 13, 2005.

TUCKER Raymond K., WEAVER Richard L. and REDDEN Eileen M., Differentiating Assertiveness, Aggressiveness, and Shyness: a Factor Analysis, Psychological Reports,53, 1983.

UĞURLU Elif Gizem, Annelik Rolünün Öğrenilme Sürecinde Medyanın Yeri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34, 2013.

UZUNTARLA Yasin, CİHANGİROĞLU Necmettin, CEYHAN Sümeyra ve UĞRAK Uğur, Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerinin Analizi, TAF Preventive Medicine Bulletin, 15, 2016.

VOLTAN Nilüfer, Rathus Atılganlık Envanteri Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, Psikoloji Dergisi, 3, 1980.

WISE Sarah ve SILVA da Lisa, Differential Parenting of Children from Diverse Cultural Backgrounds Attending Child Care, Australian Institute of Family Studies, 2007.

YAMAN Efe Şengül, Hemşirelikte Atılganlık, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 10, 2007.

YILMAZ Serpil ve EKİNCİ Mine, Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4, 2001.

TEZLER

AKINCI Alev Doğan, İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Puanları ile Algılanan Ana-Baba Tutumları ve Annelerin Sürekli Kaygı Puanları Arasındaki İlişkinin ve Cinsiyete Göre Atılganlık Puanlarının Farklılaşmasının İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya, 2006 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

AKSAKAL Nizamettin, Üniversite Sınavına Giren Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık ve Depresyon Düzeylerinin Araştırılması, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Elâzığ,1997 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

AKTAŞ Seniye, 9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya, 2011 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

AKTAŞ Ufuk, Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Atılganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı, Karaman, 2016 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ALİSİNANOĞLU Fatma, Üniversite Öğrencilerinin Ben (ego) Durumları ile Ana-Baba Tutumlarını Algılamalarını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara, 1995 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

ATALAY YALÇIN Fulya, Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Algıladıkları Anne-Baba Davranışları Arasındaki İlişki, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, İzmir, 2010 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

BİÇER Esra, Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılganlık ve Sosyal Yetkinlik Beklenti Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, 2009 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

DAL Veysel, Farklı Kişilik Özelliklerine Sahip Bireylerin Risk Algılarının Tüketici Davranışı Açısından İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Isparta, 2009 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

DENİZ Engin M., Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Kültürel Farklılıklara Dayalı Atılganlıkları Üzerine Bir Atılganlık Eğitimi Denemesi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya, 1997 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

DİNÇ Ayşenur, Ergenlerde Anne-Baba Tutumları ve Dini Yönelim, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, İstanbul (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

DURSUN Aylın, Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, İzmir, 2010 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

GÜLER Rasiha, Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri, Yakın Doğu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, Lefkoşa, 2011 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

GÜNALP Ayşe, Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Konya, 2007 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

GÜNAYDIN Serkan, Orta Öğretim Kurumları Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Aile Ortamı ve Benlik İmgesi ile İlişkisi (Trabzon İli Örneği), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal

Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Trabzon, 2008 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

GÜRLER Abdullah, Ergenlerde Anne Baba tutumları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Başakşehir Örneği, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul, 2017 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

KARAASLAN ARKAN Rabia, Ergenlerin Atılganlık, Utangaçlık ve Yalnızlık Düzeyleri, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2016 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

KAŞIKÇI Nimet Fatumatu Zehra, Annelerin Kendi Annelerinden Algıladıkları Ebeveynlik Biçimleri ile Çocuklarına Aktardıkları Ebeveynlik Biçimleri Arasındaki İlişki, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı İstanbul, 2019 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

KILIÇ Gülten, Lise Öğrenimi Görmekte Olan Ergenlerin Atılganlık Düzeylerinin Ebeveynlerine Bağlanma Örüntülerine ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Darıca İlçesi Örneği, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı, İstanbul, 2009 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

OKUMUŞ Veysel, Çocukların Sosyal Medya Kullanımları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ORAL Simay Okşan, Mahkumların Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2015 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ÖRGÜN Selda Kuru, Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2000 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ÖZMEN Elif, Çocukların Atılganlık Düzeyinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2015 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

SARUHAN Nihal, Ankara İl Merkezinde Lise Son Sınıfa Devam Eden Öğrencilerinin Atılganlıkları ile Ana ve Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara, 1996 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

SERTELİN Çare, Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2003 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ŞENDOĞDU Mine Canan, Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Anne Babalarını Algılamaları ile Anne Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2000 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

UŞAKLI Hakan, Drama Temelli Grup Rehberliğinin İlköğretim V. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri, Atılganlık Düzeyi ve Benlik-Saygısına Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programı, 2006 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

ÜMMET Durmuş, Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygının Cinsiyet Roller ve Aile Ortamı Bağlamında İncelenmesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2007 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

YEŞİLYAPRAK Binnur, Lise Öğrencilerinin İçsel ya da Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Etmenler, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1988 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

YILMAZ Ayşen, Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu ile Çocukların, Ergenlerin ve Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2000 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

YUNUS Yücel, Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeylerine Etkisi, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2013 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.bilted.com/bilgi/ana-babanin-cocuğun-kisilik-gelisimine-etkisi> (Erişim Tarihi: 16.01.2020).

EKLER

Ek-A: Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu araştırma İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı yüksek Lisans Programı'nda tez çalışması olarak hazırlanmıştır. Form üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde “Rathus Atılganlık Envanteri” ve üçüncü bölümde ise “Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD)” yer almaktadır. Bu formla toplayacağımız veriler, yalnızca araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacaktır. İsim-soy isim yazmanıza gerek yoktur. Bilgi formunda yer alan maddeleri içtenlikle yanıtlamanız, araştırmanın doğru sonuçlara ulaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu konuda göstereceğiniz hassasiyet ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:
 - 1) Kadın ()
 - 2) Erkek ()
2. Yaşınız:
3. Okulunuz:
4. Öğrenim Durumunuz:
 - 1) Lisans ()
 - 2) Yüksek Lisans ()
5. Ailenizin Gelir Düzeyi:
 - 1) Alt ()
 - 2) Orta ()
 - 3) Üst ()

Ek-B: Rathus Atılganlık Envanteri

AÇIKLAMA: Aşağıda size 30 maddelik bir envanter verilmiştir. Her maddeyi dikkatlice okuyup, size uygunluk derecesine göre **CEVAP KAĞIDINDAKİ ilgili parantezin içini KARALAYARAK** cevaplandırınız.

ÖRNEK : İnsanlarla kavga etmekten hoşlanırım.

Eğer bu madde size çok iyi uyuyor, sizi çok iyi anlatıyorsa **ÇOK İYİ UYUYOR**; oldukça iyi anlatıyor, uyuyorsa **OLDUKÇA UYUYOR**; biraz uyuyor, size biraz anlatıyorsa **BİRAZ UYUYOR**; cevabını işaretleyiniz. Eğer madde size pek uymuyor, pek anlatamıyorsa **PEK UYMUYOR**; oldukça uymuyor, oldukça anlatmıyorsa **FAZLA UYMUYOR**; size hiç uymuyorsa, sizi hiç anlatamıyorsa **HİÇ UYMUYOR** cevabını işaretleyiniz.

1. Bence insanların çoğu benden daha atılgan ve saldırgandır.
2. Sıkılganlığım yüzünden karşıt cinse herhangi bir önerimde bulunamıyor ya da onların önerilerini kabul edemiyorum.
3. Bir lokantada isteğime göre hazırlanmamış bir yemek gelince garsona şikâyette bulunurum.
4. Başkalarının beni kırdıklarını fark ettiğim halde onları incitmemeye dikkat ederim.
5. İstemediğim bir malı almam için ısrar edilirse "hayır" demekte zorluk çekerim.
6. Benden bir şey yapmam istendiğinde nedenini öğrenmekte ısrar ederim.
7. İnsanı geliştirici ve sert tartışmalara katılmak istediğim zamanlar olur.
8. Senin durumundaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım.
9. Doğrusunu isterseniz insanlar beni kullanır.
10. Yeni tanıştığım insanlarla ya da yabancılarla rahatlıkla konuşurum.
11. Karşıt cinsten çekici birine ne söyleyeceğimi çoğu kez bilmem.

12. Resmi telefon konuşmaları yapmaktan çekinirim.
13. Bir işe mektup yazarak başvurmayı yüz yüze görüşmeğe tercih ederim.
14. Satın aldığım şeyleri geri vermekten sıkılırım.
15. Beni rahatsız eden saygıdeğer bir yakınıma, rahatsızlığımı ifade etmek yerine duygularımı ondan saklamayı yeğlerim.
16. Aptalca görünürüm korkusuyla soru sormaktan kaçırım.
17. Bir tartışma sırasında kızdığım, hırslandığım belli olacak diye korkarım.
18. Tanınmış ve saygı duyulan bir kimsenin yanlış bir şey söylediğini duyduğumda, dinleyenlere kendi görüşümü de duyurmaya çalışırım.
19. Satıcılarla pazarlık yapmaktan kaçınırım.
20. Önemli ve değerli iş yaptığımda başkalarının bunu öğrenmesinde sakınca görmem.
21. Duygularımı ifade ederken açık ve samimiyimdir.
22. Biri benim hakkımda yanlış ve kötü şeyler söylerse, hemen o kişiyle konuşurum.
23. Çoğunlukla hayır demekte güçlük çekerim.
24. Duygularımı anında açığa çıkarmaktansa biriktirmeyi yeğlerim.
25. Kötü bir hizmetten şikayetçi olurum.
26. Övüldüğümde bazen ne diyeceğimi bilemem.
27. Tiyatro, konferans gibi topluluklarda iki kişi yüksek sesle konuşursa, onlara susmalarını ya da konuşmalarına başka yerde devam etmelerini söylerim.
28. Kuyrukta öne geçen birine yaptığının yanlış olduğunu söylerim.
29. Fikrimi ifade etmekte zorluk çekerim.
30. Hiçbir şey söyleyemediğimiz zamanlar olur.

Ek-C: Algılanan Ana Baba Davranışları Envanteri

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyunuz ve (5-12 yaş arası) çocukluk yıllarınızı düşünerek, annenizin ve babanızın size karşı davranışlarını en iyi yansıtan seçeneği, ilgili boşluğa (X) işareti koyarak belirtiniz. Soruların tümünü atlamadan cevaplandırmanızı rica ederiz.

1. Annem ona ihtiyaç duyduğumda yanımda olduğunu hissettirdi.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

2. Annem öteki çocuklardan daha başarılı olmamı isterdi.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

3. Annem kendi kendime bakabileceğim konusunda kaygılandırdı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

4. Annem bana öğrenmek istediğim şeyleri öğretirdi.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

5. Annem arkama (kaba etlerime) vurarak beni döverdi.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

6. Annem bir şey yapmamı istediğinde nedenini de açıklardı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

7. Annem sürekli benden yakınırdı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

8. Sevmediği bir şeyi yaptığımda annemin ne yapacağını kesinlikle bilirdim.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

9. Annem arkadaşlarımla birlikte olmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

10. Annem beni tokatlardı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

11. Sevmediği bir şey yaptığımda annem bana soğuk davranırdı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

12. Annem beni azarlar, bana bağırdı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

13. Annemin benden ne beklediğini ve nasıl davranmamı istediğini bildirdim.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

14. Sevmediği bir şey yaptığımda annem incinmiş ve düş kırıklığına uğramış görünürdü.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

15. Annem başıma bir şey geleceği korkusuyla kendi başıma bir yere gitmeme izin vermezdi.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

16. Annem derslerimle ilgili olarak anlamadığım bir şey olduğunda bana yardım ederdi.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

17. Annem, suçlu hissettirmeye ve utandırmaya çalışarak beni cezalandırırdı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

18. Annem, özellikle okulda iyi notlar almam konusunda ısrarlıydı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

19. Annem sıkıntılarım olduğunda bana yardım edip, beni rahatlatırdı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

20. Annem, bir süre çok sevdiğim şeyleri kullanmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

21. Annem beni cezalandırdığında bunun nedenini de açıklardı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

22. Babam ona ihtiyaç duyduğumda yanımda olduğunu hissettirdi.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

23. Babam öteki çocuklardan daha başarılı olmamı isterdi.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

24. Babam kendi kendime bakabileceğim konusunda kaygılandırdı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

25. Babam bana öğrenmek istediğim şeyleri öğretirdi.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

26. Babam arkama (kaba etlerime) vurarak beni döverdi.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

27. Babam bir şey yapmamı istediğinde nedenini de açıklardı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

28. Babam sürekli benden yakınırdı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

29. Sevmediği bir şeyi yaptığımda babamın ne yapacağını kesinlikle bilirdim.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

30. Babam arkadaşlarımla birlikte olmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

31. Babam beni tokatlardı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

32. Sevmediği bir şey yaptığımda babam bana soğuk davranırdı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

33. Babam beni azarlar, bana bağırdı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

34. Babamın benden ne beklediğini ve nasıl davranmamı istediğini bilirdim.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

35. Sevmediği bir şey yaptığımda babam incinmiş ve düş kırıklığına uğramış görünürdü.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

36. Babam başıma bir şey geleceği korkusuyla kendi başıma bir yere gitmeme izin vermezdi.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

37. Babam derslerimle ilgili olarak anlamadığım bir şey olduğunda bana yardım ederdi.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

38. Babam, suçlu hissettirmeye ve utandırmaya çalışarak beni cezalandırırdı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

39. Babam, özellikle okulda iyi notlar almam konusunda ısrarlıydı

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

40. Babam sıkıntılarım olduğunda bana yardım edip, beni rahatlatırdı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

41. Babam, bir süre çok sevdiğim şeyleri kullanmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı.

() Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

42. Babam beni cezalandırduğunda bunun nedenini de açıklardı.

() Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman